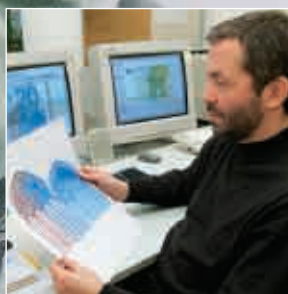

EURÓPAI KÖZPONTI BANK

EURORENSZER

AZ EUROBANK-
JEGYEK ÉS
EUROÉRMÉK
RÖVID
TÖRTÉNETE

HOGYAN LETT
AZ EURO A MI
PÉNZÜNK?

**HOGYAN LETT AZ EURO A
MI PÉNZÜNK?**

**AZ EUROBANKJEGYEK
ÉS EUROÉRMÉK RÖVID
TÖRTÉNETE**

ELŐSZÓ	6	3. FEJEZET: ELŐÁLLÍTÁS	40
I. FEJEZET: A FELKÉSZÜLÉS ÉVTIZEDE	10	Bankjegyek prototípusainak nyomtatása	41
Az eurobankjegyek és euroérmék kibocsátása	11	Próbabankjegyek	41
A pénznem elnevezése, az €-jel megalkotása	11	A nyomólemezek elkészítése	43
A címletek rögzítése	13	A nulladik sorozat előállítása	44
Az új valuta bevezetésének időzítése	13	Minőségirányítási rendszer létrehozása	46
2. FEJEZET: A BANKJEGYEK KÜLSŐ MEGJELENÉSE	19	Beszállítókkal kapcsolatos jogi és biztonsági kérdések	47
A bankjegyrajzolatok témájának kiválasztása	20	Papírgyártás	48
Felhasználóbarát bankjegyek készítése	25	Nyomtatás	50
A tervek rangsorolása	25	Az eurobankjegyek tömeges előállítása	54
Közvélemény-kutatás és végső döntés	27	Eurobankjegyek és egészségvédelem	55
Az euroérmék megtervezése	32		
A végső tervek elkészítése	34		
Az eurobankjegy-sorozat tervezésének kiírása	37		
Függelék	38		
Részlet az eurobankjegyek tervpályázatának kiírásából	38		

4. FEJEZET: ÁTTÉRÉS AZ EURÓRA

A kinyomtatandó bankjegymennyiség becslése	57
Bankjegyforgalom, bankjegykészletek	60
Készletkezelési rendszer segíti a készpénzcseré lebonyolítását	61
Az eurobankjegyek és az euroérmék előzetes kiosztása	62
Előszállítás és továbbszállítás	65
A készpénzcseré megkönnyítése a kiskereskedők számára	66
Az eurokészpénz forgalomba bocsátása	66
A régi bankjegyek és érmék kivonása a készpénzforgalomból	69
A készpénz-automaták és a pénzzel működő automaták átállítása	71
A nemzeti bankjegyek cseréje névértéken	73

5. FEJEZET: KOMMUNIKÁCIÓ

A lakosság felkészítése a készpénzcserére	76
Az euro 2002 tájékoztatási kampány	78
Partnerprogram	80

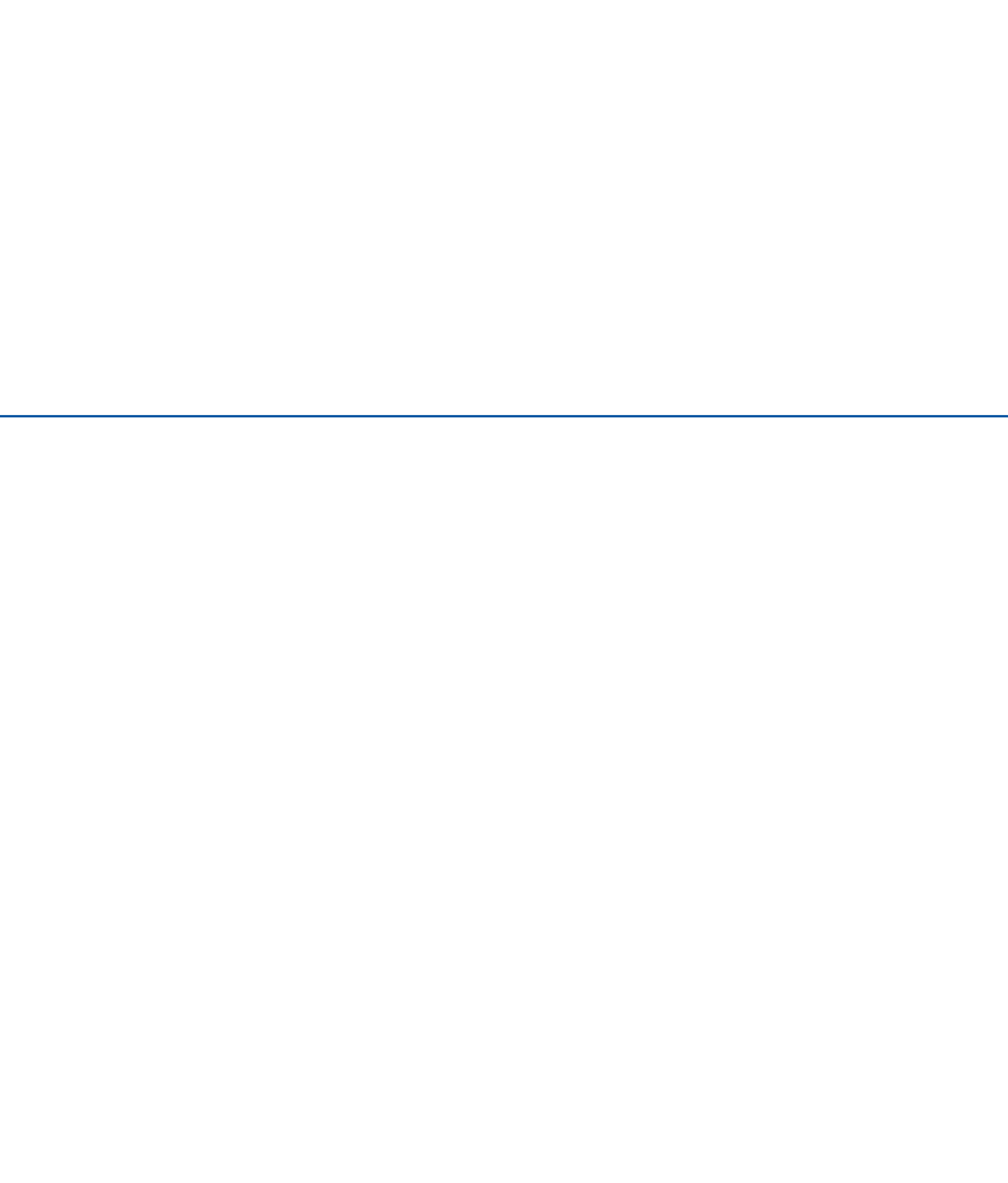
Kommunikáció tagországi szinten	81
A kampányt megalapozó közvélemény-kutatás	83
Kampányweblap	86
Sajtó- és közönségkapcsolatok	87
Médiakampány	88

6. FEJEZET: AZ EUROBANKJEGYEK BIZTONSÁGI ELEMEI

Tapintás	92
Szemügyre vétel	93
Mozgatás	94
Ellenőrzés UV-lámpával	95
Ellenőrzés nagyítóval	95
Tudja-e ön?	95

7. FEJEZET: JELEN ÉS JÖVŐ

97

HOGYAN LETT AZ EURO A MI PÉNZÜNK?

ELŐSZÓ

Európa közös fizetőeszköze – az euro – 1999. január 1-jén született meg. Ezt követően három évig csak virtuális pénz volt, amelyet főként a bankok és a pénzügyi piacok használtak. Legtöbbünk számára csak 2002. január 1. után vált igazi, azaz látható, kézzel fogható pénzzé, ezen a napon vezették be ugyanis az eurobankjegyeket és -érméket. Az euro ma már több mint 300 millió európai mindennapjainak része.

Az új bankjegyek és érmék bevezetése a 12 európai országban – akárcsak annak idején a fizetőeszköz fogantatása – történelmi esemény volt, amelyet sokévi fáradságos tervezés és előkészítés előzött meg. Kiadványunk megvilágítja a történelmi esemény hátterét; bemutatja azt a hosszú döntési és intézkedési láncolatot, amelyen keresztül a bankjegyek eljutottak a rajzolóasztaltól a nyomdáig, illetve a jegybanktól a pénztárcáig.

Az Európai Központi Banknak (EKB), az euroövezeti országok központi bankjainak és kormányainak, az Európai Bizottságnak, a pénzjegynyomdáknak, a pénzverdéknek, a bankokban, üzletekben és sok más szakterületen dolgozóknak számtalan feladattal, nemegyszer nehézséggel és kockázattal kellett megbirkózniuk.

A logisztikai előkészületek már 1992-ben megkezdődtek, amikor még senki sem tudta, hogyan fognak kinézni a bankjegyek és az érmék, sőt még a fizetőeszköz nevében sem állapodtak meg. A bankjegyek külső megjelenéséről 1996-ban határoztak, amikor az EKB elődje, az Európai Monetáris Intézet egy pályázat segítségével kiválasztotta a végleges tervet. Az első próbasorozatot 1998-ban bocsátották ki, a bankjegyeket és érméket pedig négy hónappal az euro bevezetésének napja, 2002. január 1. előtt szállították ki a bankokba és az üzletekbe. Ennyi idő kellett ahhoz, hogy az euroövezetben található több millió készpénz-automatát és elárúsító automatát átalakítsák.

A tájékoztatás ugyancsak elengedhetetlen feltétel volt. Mindenkiel tudatni kellett, hogy milyen lesz az euro külső megjelenése, és hogyan tudják majd átváltani a régi pénzt az újra. Tévéreklámokkal, sajtóhirdetésekkkel, az Interneten és egyéb csatornákon keresztül tájékoztatták a széles nagyközönséget. Kulcsszerepet játszott az EKB valamint a 12 euroövezeti központi bank „Euro 2002” elnevezésű tájékoztatási kampánya is. A kormányok, közintézmények, kereskedelmi és önkéntes szervezetek szorosan együttműködtek, hogy az információk mindenkihez eljussanak.

A bevezetés végül zökkenőmentesen zajlott, az új bankjegyek és érmék ma már otthon és külföldön is hozzátartoznak a mindennapi életünkhöz. Remélem, hogy élvezettel forgatják majd ezt a kiadványt, amelyben bemutatjuk, hogyan is lett az euro a mi pénzünk.

Jean-Claude Trichet,
az Európai Központi Bank elnöke

I. FEJEZET: A FELKÉSZÜLÉS ÉVTIZEDE

*A limburgi tartományi kormányzat székhelye Maastrichtban, ahol az EKB
Kormányzótanácsa ünnepi ülésen emlékezett meg az 1992-ben aláírt Maastrichti
Szerződés tizedik évfordulójáról*

AZ EUROBANKJEGYEK ÉS EUROÉRMÉK KIBOCSÁTÁSA

Bár az eurobankjegyek és az euroérmék csak 2002-ben kerültek forgalomba, a bevezetés előkészületei már az 1990-es évek elején megkezdődtek. 1992. február 7-én Maastrichtban aláírták az Európai Unióról szóló szerződést, amely többek között meghatározta az Európai Központi Bank (EKB) és a 12 euroövezeti ország kormányainak és központi bankjainak hatáskörét az eurokészpénz kibocsátására. A szerződés kimondja, hogy az euroövezeten belül a bankjegykibocsátás engedélyezése az EKB kizárólagos joga, de magát a kibocsátást az EKB-n kívül a nemzeti központi bankok is végezhetik. Mivel az EKB nem foglalkozik semmiféle készpénzes művelettel, a bankjegyek forgalomba hozatala, bevonása, feldolgozása és raktározása valójában a nemzeti központi bankok feladata.

A forgalomban levő bankjegyek mennyiségét egy meghatározott kulcs szerint az EKB és a központi bankok mérlegében tüntetik fel. Ez a nyilvántartás nem veszi figyelembe, hogy a bankjegyek mely országban vannak ténylegesen forgalomban. Az egy-egy országban forgalomban levő bankjegyek számát már nem is lehet igazán meghatározni, mivel követhetetlen, hogy mennyi bankjegyet visznek magukkal az euroövezeti turisták az országhatáron kívülre.

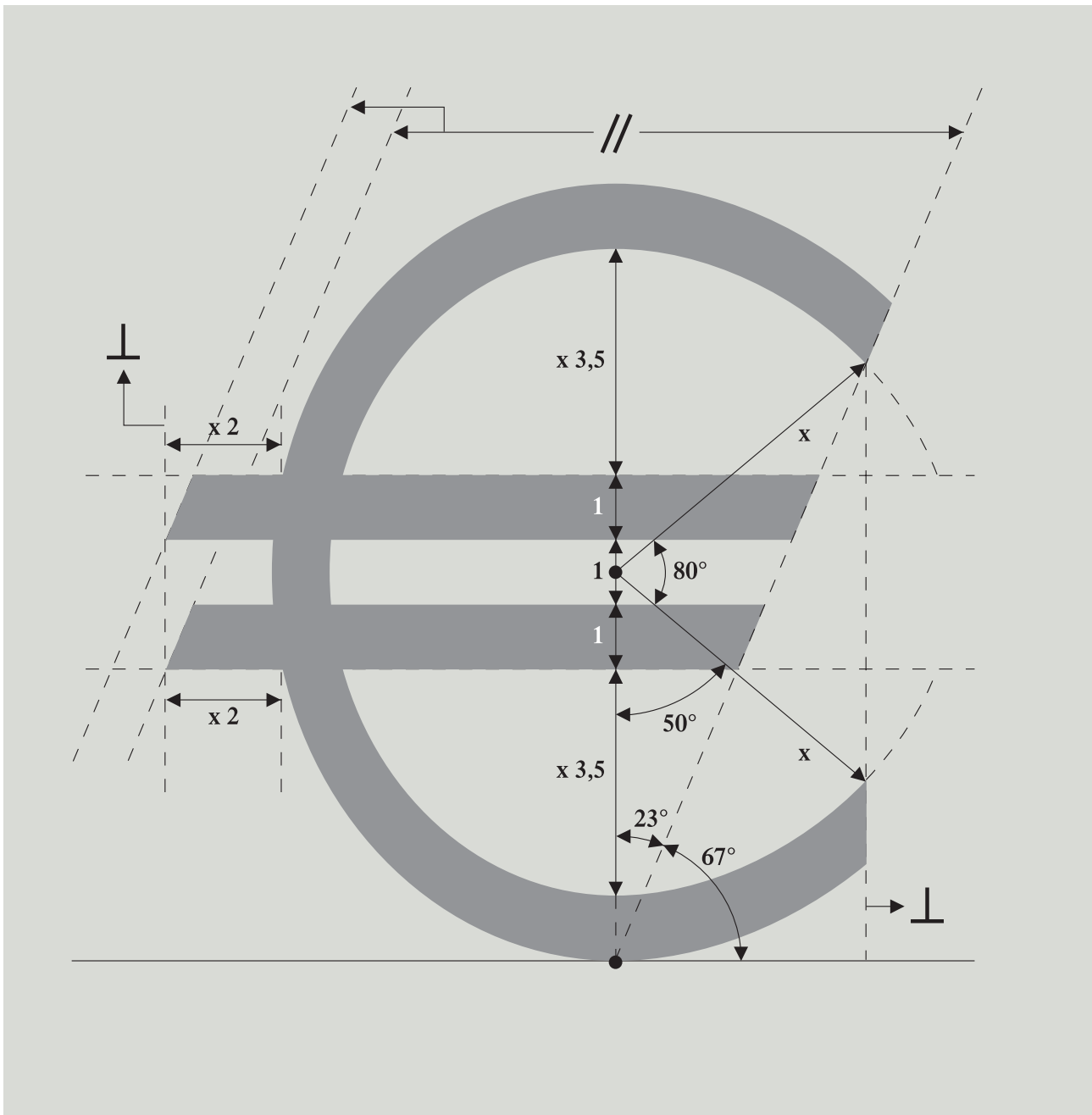
Az euroérmékkel kapcsolatos feladatokat a nemzeti kormányzatok látják el, és a brüsszeli Európai Bizottság hangolja össze. Az euroérmék törvényes kibocsátói az euroövezeti kormányzatok, így ők határozzák meg külső megjelenésüket és technikai jellemzőiket, illetve ők működtetik a pénzverdét. Az évente kibocsátandó érmék mennyiségét viszont az EKB hagyja jóvá, és ő felel az érmék minőségének független ellenőrzéséért is.

A PÉNZNEM ELNEVEZÉSE, AZ €-JEL MEGALKOTÁSA

Az új pénznem nevét, az eurót az Európai Tanács 1995. decemberi madridi ülésén részt vevő európai vezetők fogadták el. Több más javaslat is terítékre került – például ducat, ecu, florin, franken –, de ezeket rendre elutasították, mert egy-egy tagországra emlékeztettek. Nem fogadták el azt sem, hogy az euro szót előtagként használják, például az „euromark” szóban. Abban is megállapodtak, hogy olyan névre van szükség, amely – figyelembe véve a különböző ábécéket – az Európai Unió (EU) összes nyelvén azonos és könnyen kiejthető. De mindegyik előtt egy Európát idéző, egyszerű nevet szerettek volna találni.

A pénznem jelölésére szimbólumot is kellett keresni. A névhez hasonlóan ennek is egyértelműen Európához kellett kötődnie, de szempont volt az egyszerű írásmód és a tetszetősség is. A bizottság munkatársai által összeállított harminc változatot tízre szűkítették, majd megkérdezték róluk a nagyközönséget. Végül két lehetséges eurojel maradt versenyben, a végső döntést pedig a bizottság akkori elnöke, Jacques Santer és a gazdasági és pénzügyek biztosa, Yves-Thibault de Silguy hozta meg.

Az eurojelet az európai civilizáció bölcsőjére utaló görög epsilon ihlette. Az E betű megegyezik Európa első betűjével, a két vastag vízszintes vonal pedig a valuta stabilitását jelképezi. A hivatalos rövidítést – EUR – bejegyezték a Nemzetközi Szabványügyi Szervezetnél (ISO).

Az ISO-szabványok szerinti eurojel. A két vízszintes vonal a valuta stabilitásának hangsúlyozására szolgál

A CÍMLETEK RÖGZÍTÉSE

Az EKB elődje, az Európai Monetáris Intézet (EMI) tanácsa 1994 novemberében 1:2:5 osztású sorozatként – 10 €, 100 €; 20 €, 200 €; 5 €, 50 €, 500 € – határozta meg a hét eurobankjegy-címletet. A sorozat összhangban áll a világ legtöbb pénznemének címletosztásával, és megfelel az EU Gazdasági és Pénzügyi Tanácsa (Ecofin) által elfogadott érmesorozatnak is: 1 cent, 10 cent, 1 €; 2 cent, 20 cent, 2 €; 5 cent, 50 cent.

Az igen nagy címletű 500 eurós bevezetését alapos megfontolás után határozták el. Az eurokészpénzcserét megelőzően ugyanis hat euroövezeti országban – Ausztriában, Belgiumban, Németországban, Olaszországban, Luxemburgban és Hollandiában – használtak, mégpedig egyre nagyobb gyakorisággal olyan nemzeti valutát, amelynek a címlete 200 és 500 euro közé esett. 2000-ben például az ezermárkás (511 €-nak megfelelő) bankjegyek iránti kereslet 15-ször nagyobb volt, mint 1975-ben, értékük a forgalomban levő összes márka 34%-át tette ki. A döntésben az is szerepet játszott, hogy az Európai Unió kívüli, viszonylag ingatagabb monetáris rendszerrel rendelkező országokban, ahol magas az infláció, és a bankrendszerben sem nagyon bíznak, gyakran előfordul, hogy az emberek az értékőrzés reményében olyan ország valutájában tartják a pénzüket, ahol kicsi az infláció. Az eurobankjegyek bevezetése előtt például olyan nagy címletű bankjegyeket tartottak, mint az 1000 márkás.

Három EU-országban – Görögországban, Olaszországban és Ausztriában – igen kis címletű (2 €-nál kisebb) bankjegyeket is használtak a készpénzcserét megelőzően. Ha viszont az európai döntéshozók úgy határoztak volna, hogy nagyon nagy és nagyon kicsi címleteket egyaránt kibocsátanak, akkor a bankjegysorozat túl sok címletből állt volna. Ez a felhasználók dolgát is megnehezítette volna, nem beszélve a kezelés és a tárolás bonyolultságáról. Ezért a 2 eurós lett a legnagyobb érmecímlet, az 5 eurós pedig a legkisebb bankjegycímlet.

AZ ÚJ VALUTA BEVEZETÉSÉNEK IDŐZÍTÉSE

Az Európai Tanács madridi találkozásán az állam- és kormányfők megállapodtak, hogy legkésőbb 2002. január 1-jén forgalomba hozzák az eurobankjegyeket és az euroérméket, miközben a nemzeti pénznemek egyelőre megmaradnak. A pontos időpontról nem határoztak, csak azt kötötték ki, hogy 1999. január 1. és 2002. január 1. közé kell esnie, hogy figyelembe vehessék a különböző készpénzhasználók eltérő preferenciáit, továbbá a bankjegyek és érmék előállításához szükséges időt.

A 2002. január 1-jei időpontnak volt előnye és hátránya is. A bankjegyforgalom az év végén csúcson sodik, karácsony táján rendre 10%-kal haladja meg az átlagot, míg január eleje a kereskedők számára hagyományosan a kiárusítás és leltározás időszaka. Többféle időpont is szóba került, végül 2002. január 1-jét találták a legmegfelelőbbnek, mivel ekkor kezdődött a naptári év, illetve az országos közigazgatási rendszerek is erre számítottak. Az Európai Tanács madridi ülése ezenkívül arról is határozott, hogy az euro mellett legfeljebb hat hónapig a nemzeti valuták is forgalomban maradnak, bár később az időszak lerövidítése mellett és ellen szóló érveket is megvitatták. Ha rövidebb ez az időszak, a bankoknak, a kiskereskedőknek és a lakoságnak kevesebbe került volna a két pénznem egyidejű kezelése, míg a hosszabb időszak megkönnyítette volna az elárúsító automaták átállítását. A kérdésben végül kompromisszumos megoldás született, és az átmeneti időszak lerövidítése mellett döntöttek. 1999 novemberében az Ecofin úgy határozott, hogy a párhuzamos forgalmazás legalább négy hétig, de legfeljebb két hónapig tartson. A bankok ezután is átváltják a nemzeti valutát euróra, de akkor már csak az utóbbi lesz törvényes fizetőeszköz.

Néhány nemzeti bankjegy, amelyet felváltott az euro

— Kormányfők az Európai Tanács madridi ülésén, 1995. december 15–16.

Az Európai Tanács madridi ülése Felipe González spanyol miniszterelnökkel, a tanács soros elnökével (balra), valamint Jacques Santerrel, az Európai Bizottság akkori elnökével

2. FEJEZET:

A BANKJEGYEK KÜLSŐ MEGJELENÉSE

Néhány eurobankjegytér a benyújtott pályamunkák közül

A BANKJEGYRAJZOLATOK TÉMÁJÁNAK KIVÁLASZTÁSA

A tervezés legfontosabb szempontja az, hogy a bankjegyet minél nehezebben hamisíthassák. Persze a tetszetős kivitel is lényeges tényező, különösen akkor, ha egy bankjegysorozatot egyszerre több országban vezetnek be. Az eurobankjegyeknek tehát legalább az euroövezeti országok igényeit maradéktalanul ki kellett elégíteniük. Mivel a bankjegyek egyszerre több országban, többféle kulturális közegben kerültek forgalomba, vigyázni kellett, nehogy bármiféle nemzeti vagy nemek szerinti részrehajlással vádolhassák tervezőjüket. A bankjegyek kivitelénél tehát egyrészt a pártatlanság játszott szerepet, de a tervezőnek ügyelnie kellett az esztétikus megjelenésre is.

1994 novemberében az Európai Monetáris Intézet Tanácsa felkérte a bankjegyügyekért felelős munkacsoportot, hogy tegyen javaslatot az eurobankjegysorozat kivitelére. A csoport, amely elsősorban a nemzeti központi bankok főpénztárnokait (emisszióért felelős tisztségviselőit) és a központi banki tulajdonban levő pénzjegynyomdák igazgatóit tömörítette, szorosán együttműködött a bankjegyeken megjelenő témaköröket kiválasztó külső tanácsadói csoporttal, amely neves történészekből, művészekből, pszichológusokból, valamint általános, illetve kifejezetten bankjegytervezésre szakosodott grafikusokból állt.

A tanácsadói csoport első feladata az volt, hogy olyan témakörökre tegyen javaslatot, amelyek a hét címlet tekintetében az egység képzetét keltik, illetve címletcsaládot alkotnak, ezután pedig ki kellett választania, és rangsorolnia kellett a három legjobb témakört. Mivel fontos volt, hogy a bankjegyek európai mivoltát az unión belül és kívül egyaránt gyorsan és könnyen felismerhessék, úgy döntöttek, hogy az uniós zászlónak és/vagy csillagoknak meg kell jelenniük rajtuk. E jelképeket ugyanis egyre gyakrabban használják az európai kontinensen partnerekként egymás mellett élő és dolgozó, eltérő történelmi múltú nemzetek. Az első körben 18 témát választottak ki, de közülük jó néhány valami-

- Korok és stílusok Európában
- Európa öröksége
- Absztrakt témák és biztonság
- Az Európai Unió céljai, eszményei, törekvései
- A közös európai emlékezet, Európa kulturális vívmányai
- Növény- és állatvilág, természeti környezet
- Európa nagyjai valamely tudományágban
- Európa különféle aspektusai (ami az egyesült Európa létehez nélkülözhetetlen, pl. kommunikáció)
- Híres európai versek, elbeszélések
- Több arckép az egyes címletek két-két oldalán
- Tájképek
- Helyek, amelyek fontos szerepet játszottak az európai történelemben, pl. egyetemi városok
- Emlékművek
- Mítoszok és legendák (skandináv, germán, görög, római, kelta)
- Európa írott emlékei
- Európai térképek különböző korokból
- Az Európai Unió alapító atyái
- Kozmológia

lyen nemzeti irányultságot, érdekeltséget fejezett ki. A tanácsadói csoport végül a következő három témát javasolta:

- „Korok és stílusok Európában”: a bankjegy egyik oldalán különböző történelmi korokból származó európai festményeken, rajzokon szereplő hétköznapi férfi- és nőalakok portréi szerepelnének, a másik oldal rajzolatát pedig a különböző építészeti stílusok ihlették. Az elképzelés szerint olyan témakört választottak volna, amely kiemeli az európai nemzetek közös kulturális örökségét, és egyben világos európai üzenete van a nagyvilág számára. A híres európai épületek és műemlékek végül is ismeretebbek, mint a kontinens vezetői.

- „Európa öröksége”: a bankjegy egyik oldalán egykoron élt híres európaiak szerepelnének, a másikon pedig a zene, a festészet, a tudomány, az építészet, az irodalom, az orvostudomány és az oktatás terén elért eredményeket illusztrálnák. Háttérként mind a hét címleten ott lenne Európa országhatárok nélkül megrajzolt térképe, amely összhangot teremtene a sorozat egyes darabjai között. Ez a témakör tágabb volt, mint a „Korok és stílusok”, hiszen hét szakterületet fogott át. Az ábrázolt személyiségek országok szerint kiegyensúlyozott kiválasztása azonban valószínűleg nehéz feladat lett volna.
- „Absztrakt témák és biztonság”: a később „Absztrakt/modern kivitel” címre átkeresztelt téma geometriai alakzatokat és nonfiguratív elemeket foglalt magában. A téma nagyfokú rugalmasságot biztosított a tervezőnek, és megkönnyítette a különféle biztonsági elemek (pl. hologramok, színváltó festékek) alkalmazását. Sokféle megközelítési mód adódott, ezért elég egyszerűen ki lehetett küszöbölni a részrehajlást.

1995 júniusában az EMI Tanácsa végül a három közül kettő, mégpedig a „Korok és stílusok Európában” és az „Absztrakt/modern kivitel” című pályamunka mellett tette le a voksát. Abban is megállapodtak, hogy a bankjegyeken betűvel kizárólag a valuta nevét és az EKB különféle nyelveken alkalmazott rövidítését tüntetik fel. A bankjegyeken megjelenő témaköröket kiválasztó tanácsadói csoportot megbízták, hogy határozza meg a „Korok és stílusok Európában” témához tartozó időszakokat és az ábrázolandó építészeti stílusokat.

Időszak
Stílus

Kr. e. VIII. század – Kr. u. IV. század
Ókori klasszikus (görög és római)

XI.-XII. század
Román

XIII.-XIV. század
Gótikus

XV.-XVI. század
Reneszánsz

1600 –1750
Barokk és rokokó

1850 –1914
A vas és üveg korszaka

1930-tól
XX. századi építészet

A csoport kiválasztotta az egyes stílusokra jellemző motívumokat is, amelyek közül a tervezők szabadon választhattak. A csoport legtöbb tagja úgy vélte, hogy gyakorlatilag lehetetlen olyan azonosíthatatlan portrékat találni, amelyek esztétikusak, ugyanakkor egyik országhoz vagy nemhez sem köthetők. Ezért aztán a legtöbb tervjavaslat szobrokhoz kapcsolódott. Volt közöttük például egy ókori klasszikus atlétaszoborról származó fej, amelyet az 5 eurós bankjegyre javasoltak, és Benedetto Antelami egyik román stílusú fejszobra, amely a pármái székesegyházban található, és a 10 eurós bankjegyen szerepelt volna.

A tárgyalások e szakaszában még azt is lehetségesnek tartották, hogy a bankjegyeken nemzeti motívumok szerepeljenek, amelyek alapján azonosíthatóak volna a kibocsátó államot. A nemzeti motívum, például egy uralkodó arcképe a bankjegy hátoldalának egyötödét foglalta volna el, míg a bankjegy többi része egységes maradt volna.

Elkészítették a kiírást, amely meghatározta, hogy milyen követelményeket kellett a tervezőknek teljesíteniük. A bankjegyeknek nemcsak esztétikusaknak, könnyen felismerhetőeknek és nehezen hamisíthatóknak kellett lenniük, hanem bizonyos helyeken biztonsági elemeket kellett tartalmazniuk, meghatározták a színeiket, értékjelzésüknek pedig élesen el kellett ütniük a környezetüktől. A specifikációk 30 oldalt töltöttek meg, és nagyrészt a biztonsági elemek műszaki leírását tartalmazták. A „Korok és stílusok Európában” témával kapcsolatos kiírás egyes részletei a 32. és a 33. oldalon olvashatók.

Számos tervező az Antikythera-i ifjú (egy klasszikus görög szobor) motívumát álmolta az eurobankjegyekre

Az eurobankjegyek rajzolatai a „Korok és stílusok Európában” témakörhöz kapcsolódnak

FELHASZNÁLÓBARÁT BANKJEGYEK KÉSZÍTÉSE

A bankjegyek és érmék szorosan hozzátartoznak mindennapi életünkhöz, megváltoztatásuk tehát mindenkit érint. A látássérülteket – több mint 7 millióan vannak az euroövezetben – különösen. Az Európai Monetáris Intézet 1995-től rendszeres munkakapcsolatban állt az Európai Vakok Szövetségével, hogy megfelelő kivitelű és méretű bankjegyeket tervezhessen. Nyilvánvalóan olyan bankjegyekre volt szükség, amelyeket ez az érzékeny csoport is könnyen tud kezelni, hiszen ha ez nekik nem okoz gondot, másoknak sem fog.

A csökkentlátóknak és a vakoknak olyan bankjegyeket kellett tervezni, hogy az 5 euróstól az 500 euróig valamennyit biztonsággal felismerjék. Például a kisebb címletű, gyakrabban használt bankjegyek magassága határozottan eltért egymástól. A 100, a 200 és az 500 eurós egyforma magas, hogy megkönnyítsék az automatikus kezelésüket, de a 200 és az 500 eurósra a megkülönböztethetőség végett kidomborodó mintákat nyomtak.

A sorozat darabjainak mindkét oldalán, a megszokott helyen nagyméretű, vastagon szedett értékjelzéseket helyeztek el, és élesen elütő színeket alkalmaztak. Ezeket döntően Johannes Itten (1888–1967) svájci festő és művésztanár színekéről származtatták. Az egymást követő címletek színeit a színek ellentétes szegmenseiből választották ki, így erősen elütnek egymástól. Ugyanez vonatkozik azokra a címletekre is, amelyeknek közös számjegyeik vannak, például a vörös 10 eurós és a zöld 100 eurós bankjegyekre.

A TERVEK RANGSOROLÁSA

A pályázatra (Dánia kivételével) az Európai Unió valamennyi tagországának központi bankja nevezett tervezőket, mégpedig legfeljebb három főt. Valamennyien tapasztalt bankjegyetervezők voltak, akik tudták, hogy milyen nehéz feladatra vállalkoznak: esztétikus, ugyanakkor kellően biztonságos bankjegyeket kellett tervezniük. Hét hónapon belül kellett elkészíteniük az egyik vagy mindkét témára vonatkozó és az egész bankjegysorozatot magában foglaló tervjavaslataikat. Az összes tervjavaslatot színes formában kellett benyújtani az EMI Tanácsához, de az előállítás technikáját nem szabták meg, így voltak, akik kézzel festett vagy rajzolt terveket adtak be, mások pedig számítógép segítségével készített tervekkel jelentkeztek.

Összesen 29 egyéni tervező vagy tervezőcsoport indult a pályázaton: a „hagyományos” témára összesen 27, a „modern” témára pedig 17 pályamunka érkezett az 1996. szeptember 13-i határidő lejártáig. Az alkotók inkognitójának megőrzése céljából mindegyik sorozatot egy véletlenszerűen kiválasztott háromjegyű számmal látták el, és így küldték tovább az EMI-hez. A tervjavaslatokat a kiválasztás valamennyi szakaszában kizárólag a számuk alapján azonosíthatták. Ez szavatolta, hogy az EMI Tanácsa és a tanácsadó testületek objektíven értékeljék a pályamunkákat, ne befolyásolja őket a származási országuk.

Szeptember végén az EMI elnökletével összeült a független marketingszakértőkből, tervezőkből és művészettörténészekből álló zsűri, hogy mindkét témakörben kiválassza az öt legjobb tervet. A pályázatokat elsősorban az ötletesség, a tetszetősség, a stílus, a használhatóság, valamint a várható fogadtatás és közmegejtélés alapján értékelték.

A zsűritagok egyetértettek abban, hogy a bankjegyek európai „kinézete” mindennél fontosabb. Ez arra is magyarázatot ad, hogy miért volt kevés arckép a zsűri által kiválasztott tervek között, ugyanis elég lett volna némi hasonlóság a javasolt arckép és egy valóságos személy között, könnyen nemzeti részrehajlásként értelmezhetnék volna. A kiválasztás során kimondottan ösztönözték a zsűritagokat arra, hogy véleményezzék a tervek részleteit, ha maga a sorozat tetszett, de úgy érezték, módosítani kell rajta.

A szelekció három fordulóban zajlott le: az elsőben azok a sorozatok estek ki, amelyeket nagyon kevés zsűritag támogatott. Robert Kalina terve, amely mellett két hónappal később végül az EMI Tanácsa letette a voksát, második lett a „Korok és stílusok Európában” kategóriában. A zsűri vélekedése szerint *„igazi európai pénz. Bár lényegében egyetlen tervezői ötleten alapul, tervezője igen érdekesen és tartalmasan választotta ki az ábrázolt építészeti elemeket. ... A színek ügyes váltogatásával és az értékjelzések markáns megjelenítésével olyan címleteket tervezett, amelyek nagyon könnyen megkülönböztethetők egymástól.”* A terveket először a koncepciójuk, nem pedig a szépségük alapján választották ki. Amikor a zsűri rangsorolását és a közvélemény-kutatási eredményeket összevetették, Kalina alkotását találták a legjobbnak.

A zsűri a következő terveket juttatta tovább:

Absztrakt/Modern témák

1. Klaus Michel és Sanne Jünger
2. Roger Pfund
3. Robert Kalina (Oesterreichische Nationalbank)
4. Maryke Degryse (Banque Nationale de Belgique Nationale Bank van België)
5. Terry Thorn (Harrisons & Sons)

Korok és stílusok Európában

1. Yves Zimmermann
2. Robert Kalina (Oesterreichische Nationalbank)
3. Ernst és Lorli Jünger
4. Inge Madlé (Joh. Enschedé)
5. Daniel és Johanna Bruun

KÖZVÉLEMÉNY-KUTATÁS ÉS VÉGSŐ DÖNTÉS

1996 októberében a zsűri által kiválasztott tíz sorozatot megmutatták az euroövezetet várhatóan alkotó országok lakóinak, pontosabban szólva a lakosság reprezentatív mintájának. Egy közvélemény-kutató cég egy hét alatt összesen 1896 embert kérdezett meg a tervekről. A legfiatalabb válaszadó 15 éves, a legidősebb 86 éves volt, a minta átlaga pedig 43 évre jött ki. Összesen 787-en mondták azt, hogy napi munkájuk során sok bankjeggyel akad dolguk.

Maryke Degryse absztrakt/modern tervei több megkérdezettnek (35%) tetszettek, mint Robert Kalina hagyományos tervei (23%). A válaszadók 76%-a viszont azt nyilatkozta, hogy Kalina bankjegyei jobban kifejezik az „európai gondolatot”, és csupán néhányan említették, hogy valamely térségre vagy országra emlékeztetik őket. A megkérdezettek 60%-a úgy érezte, hogy a hagyományos sorozat bizalmat kelt. A témával kapcsolatos kutatások során egy érdekes összefüggésre világítottak rá: ha egy bankjegy első látásra elnyeri valaki tetszését, akkor nagy valószínűséggel bizalmat is kelt az illetőben.

A közvélemény-kutatás résztvevőinek 30 kérdésre kellett válaszolniuk. Azt vizsgálták, milyenek érzékelik a bankjegyeket, érzelmileg hogyan viszonyulnak hozzájuk, és mennyire fogadják el. A válaszadók általában első pillantásra felismerték, hogy bankjegyekkel van dolguk. Ez alól csupán Roger Pfund és a Jünger-csapat modern sorozata jelentett kivételt. Ezek, valamint Terry Thorn tervei inkább műalkotásra, semmint fizetőeszközre emlékeztették őket.

A közvélemény-kutatásból kiderült, hogy Robert Kalina tervei

- elsősorban az építészeti ábrákkal vonják magukra a figyelmet, ugyanakkor az emberek gyorsan felismerték, hogy Európa kulcsfontosságú elem bennük;
- sokrétű, egyedülálló és dinamikus európai identitást jelenítenek meg, ötvözik magukban a kontinens múltját és jövőjét.

A közvélemény-kutatással párhuzamosan az EMI bankjeggyükért felelős munkacsoportja a következő szempontok alapján értékelt a pályázatokat:

- előállítás, például nem merülnek-e fel a bankjegy gyártása közben olyan gondok, melyek következtében túl sok selejt és hulladék keletkezik, vagy nagyon megugranak a költségek;
- biztonság, például tartalmazza-e a bankjegy a megkívánt biztonsági elemeket, és szépen elhelyezhetők-e ezek rajta;
- elfogadhatóság, például mindenki, még a látásérültek is könnyen felismerhetik-e az egyes címleteket?

A bankjegyek első terveit általában módosítják, hogy a nyomdatechnikai követelményeknek is megfeleljenek, így a végső terv különbözik a korábbi változatoktól. A bankjeggyükért felelős munkacsoport megállapította, hogy bizonyos változtatásokkal valamennyi kiválasztott sorozatból nyomtathatók bankjegyek.

1996 decemberében mind a 44 pályamunkát bemutatták az EMI Tanács tagjainak. A tervezők továbbra is inkognitóban maradtak, a tanácsstagok csak a sötét kartonlapokra helyezett színes változatokat láthatták. Tájékoztatták őket a zsűri által felállított rangsorról, a közvélemény-kutatás eredményéről és a bankjeggyükért felelős munkacsoport műszaki jellegű szakvéleményéről. A tanácsstagok hamar elfogadták Robert Kalina hagyományos sorozatát; olyan meggyőzőnek tartották az üzenetét, hogy legtöbbjük első helyre rangsorolta. A döntést 1996. december 16-án két egyidejűleg megtartott sajtóértekezleten hozták nyilvánosságra: Alexandre Lamfalussy, az EMI elnöke Frankfurtban, Willem F. Duisenberg, a holland központi bank elnöke pedig az Európai Tanács nizzai ülésén közölte a hírt. (Duisenberg ekkor már Lamfalussy kijelölt utódja volt, később pedig az EKB első elnöke lett.)

1996-ban szakértő zsűri értékelt és rangsorolta a beküldött 44 sorozatot

Néhány kiválasztott terv a „Korok és stílusok Európában” témakörben: 5 € – Yves Zimmermann; 10 € – Robert Kalina; 20 € – Ernst és Lorli Jünger; 50 € – Inge Madlé; 100 € – Daniel és Johanna Bruun; 200 € – Ernst és Lorli Jünger; 500 € – Inge Madlé

AZ EUROÉRMÉK MEGTERVEZÉSE

Az euroérmék terveit az eurobankjegyekkel egyidejűleg bírálták el. A kiválasztást az Európai Bizottság hangolta össze. Minden érmének van egy „közös európai hátlapja” és egy „nemzeti előlapja”.

A közös európai hátlapra mindegyik tervezőnek egy teljes érmesorozatot kellett javasolnia a következő témák egyikében:

- építészeti és díszítőművészeti stílus;
- az Európai Unió céljai és eszményei;
- európai személyiségek.

Az Európai Bizottság főtitkára vezette európai bíráló testület, amely számos szakterületet képviselő független tagokból (többek közt művészekből, formatervezőkből, numizmatikusokból és a fogyasztók képviselőiből) állt, 1997 márciusában kilenc sorozatot választott ki a beküldött 36-ból. Az európai pénzverdék igazgatóival megtárgyalták, hogy nagy sorozatban gyárthatók-e a javasolt érmék. A nyertes sorozatot, amelyet Luc Luycx, a Belga Királyi Pénzverde művésze tervezett, 1997 júniusában az Európai Tanács amszterdami ülésén választották ki. A végső döntés előtt Európa-szerte megrendezett közvélemény-kutatásban a megkérdezettek 64%-a is az ő terveit találta a legjobbaknak.

Az érmék közös hátlapja az európai kontinenst ábrázolja különféle formákban, hogy ezzel is jelképezzék az Európai Unió egységét. A szigeteket, szigetcsoportokat csak akkor tüntetik fel, ha területük meghaladja a 2500, illetve az 5000 négyzetkilométert.

A nemzeti előlap tervét minden ország saját maga választotta ki. A nemzeti előlapok egyetlen közös eleme az érme verésének éve és az EU-t jelképező 12 csillag.

A monarchiákban vert pénzérmék előlapján történelmi és gyakran alkotmányos okokból az éppen uralkodó koronás fő arcképe szerepel. A köztársaságok pénzérméit általában ritkábban változtatják. Írországból például a kelta hárfa motívumát pályázat nélkül választották ki.

Három független államban, Monacóban, San Marinóban és Vatikánvárosban szintén elfogadják eurobankjegyeket és -érméket. A Franciaországgal, illetve Olaszországgal kötött külön megállapodás értelmében ezek az államok a közös specifikációkkal összhangban saját euroérméket verhetnek és bocsáthatnak ki.

Luc Luycx, a Belga Királyi Pénzverde munkatársa és az euroérmék európai hátlapjának tervezője brüsszeli munkahelyén

© Európai Közösség, 2006

Az euroérmék európai hátlapjának döntőbe jutott tervei

A VÉGSŐ TERVEK ELKÉSZÍTÉSE

A pályázatokban szereplő bankjegyek nyomtathatóságát elemezve a bankjegyüggyekért felelős munkacsoport néhány műszaki jellegű és elsősorban a biztonsági elemek elhelyezésével kapcsolatos változtatást javasolt. Például a biztonsági szál a függőleges felezőtengelyen helyezkedett el, ott, ahol a bankjegyet leggyakrabban félbehajtják. Minthogy a bankjegy szakítószilárdsága a biztonsági szál mentén valamelyest kisebb, arrébb kellett helyezni a szálát, így kisebb lett a valószínűsége, hogy a bankjegy a hajtás mentén megsérül.

A technikai módosítások mellett a bankjegyüggyekért felelős munkacsoport néhány tartalmi változtatást is javasolt az eredeti terveken, hogy a bankjegyeket még inkább elfogadja a lakosság. A változtatások az építészeti elemekre, Európa térképére és az EU zászlajára vonatkoztak. Különösen a hidakat, ablakokat és kapukat kellett alaposan szemügyre venni, nehogy hasonlítsanak valamilyen létező hídra, ablakra és kapura, így ne lehessen senkit nemzeti részrehajlással vádolni. Az ábráknak ugyanakkor továbbra is jellemezniük kellett az adott kort, és statikailag hiteles szerkezeteket kellett bemutatniuk. A bankjegyen szereplő hídszerkezetnek például elég erősnek kellett lennie ahhoz, hogy ha a valóságban is megépítenék, elbírná a járművek súlyát.

Az Európai Monetáris Intézet Tanácsa üdvözölte az ötletet, hogy a bankjegyeken Európa térképét is tüntessék fel. A megvalósítás módját és különösen a térkép jellegét illetően azonban komoly nézeteltérések alakultak ki. Az egyik lehetőség az volt, hogy különféle korokból származó térképeket rajzoljanak a bankjegyekre, de ezekről néha csak nehezen derült volna ki, hogy Európát ábrázolják. Ezt a megoldást amiatt is bírálhatták volna, hogy Európa múltjára, nem pedig a jövőjére összpontosít. Ezért abban állapodtak meg, hogy műholdfelvételeken alapuló térképeket helyeznek el a bankjegyeken.

Miután néhány módosítást hajtottak végre, hogy a térkép világosabb és könnyebben nyomtatható legyen, végiggondolták, hogy pontosan mekkora

földrajzi térséget ábrázoljon, és mennyire legyen részletes. Elhatározták, hogy a földrajzi értelemben vett Európát ábrázolják, de csak azokat a területeket vagy szigeteket, amelyek nagyobbak, mint 400 négyzetkilométer. Azért szabták ezt a korlátot, mert a síknyomtatás, ha nagyüzemi körülmények közt alkalmazzák, nem teszi lehetővé a 400 négyzetkilométernél kisebb területek pontos megjelenítését. Minthogy az eurobankjegyeket néhány olyan területen is használják, amely a földrajzi értelemben vett Európa közelében, de azon kívül esik, a térképet úgy kellett elhelyezni, hogy ezek is ráférjenek. Észak-Afrikát például azért tüntették fel, hogy a két spanyol külbirtokot, Ceutát és Melillát, illetve a Kanári-szigeteket is ábrázolhassák. Franciaország tengerentúli megyéit – Francia Guyanát, Guadeloupe-ot, Martinique-et és Réuniont – külön kis keretes részekbe foglalták.

Végezetül a bankjegyek előoldalán pontosan fel kellett tüntetni az EU kék zászlaját a sárga csillagokkal.

Az átalakított bankjegyterveket már 1997 júliusában nyilvánosságra hozták, de a biztonsági elemekkel kapcsolatos információkat csak 2001. augusztus végén tették közzé. Ezeket az értékes tudnivalókat azért tartották vissza, nehogy a pénzhamisítók már azelőtt előállítsák a biztonsági elemeket, hogy a bankjegyeket forgalomba hozták volna. Ezért aztán nem a valódi terveket tették közzé, hanem olyanokat, amelyeken több biztonsági és rajzlati elem is eltorzítva szerepelt. A hologramokat például (körökből vagy hurkokból álló) gilismintákkal helyettesítették, az EU zászlaja pedig szürke és fehér színű volt, és a bankjegy hátoldalára került.

Az eurobankjegyeken nem szerepelhettek nemzeti elemek, hiszen ezek csak az illető országban növelték volna az elfogadottságukat, máshol ellentétes hatással jártak volna. Az egységes bankjegyek biztonsági szempontból is előnyösebbek, hiszen így könnyebben ellenőrizhető a valódiságuk.

Robert Kalina, az eurobankjegyek tervezője bécsi munkahelyén, az osztrák központi bankban

Európa a bankjegyek hátoldalán szerepel. Franciaország tengerentúli megyéit alul, parányi keretes részekben tüntetik fel

AZ EUROBANKJEGY-SOROZAT TERVEZÉSÉNEK KIÍRÁSA

– Korok és stílusok Európában –

Az Európai Monetáris Intézet pályázatot hirdet egy olyan bankjegysorozat megtervezésére, amely Európa kulturális örökségét tükrözi.

I A kiírás célja

A bankjegytervező feladata, hogy ötletesen ötvözze egymással a biztonsági elemeket és a művészi kivitelezést.

Az eurobankjegyek megalkotásánál ugyanazokat a szempontokat kell figyelembe venni, mint a nemzeti bankjegyek tervezésénél, kialakításánál és előállításánál.

A bankjegyeknek könnyen felismerhetőeknek, nehezen hamisíthatóknak és tetszetősnek kell lenniük.

E követelmények kielégítése befolyásolja és korlátozza a bankjegytervező alkotói szabadságát.

A bankjegyeknek egyértelműen és azonosíthatóan európaiaknak kell lenniük, és olyan kulturális és politikai üzenetet kell hordozniuk, amelyet minden további nélkül elfogadnak Európa polgárai.

[...]

3 A bankjegyek előállításának vázlatos bemutatása

A bankjegyeket gyapotszálakból készítik síknyomtatással, metszetsmélynyomtatással (csak az előoldalt), selyemszitanyomással (csak a hátoldalt) és magasnyomtatással (csak a hátoldalon levő számokat). A bankjegy előoldalát végezetül vékony fóliával vonják be.

4 A bankjegyek rajzolata

[...]

...alapvető követelmény a férfiak és a nők megfelelő egyensúlya, és az, hogy a bankjegyek rajzolata ne tükrözzön semmiféle nemzeti részrehajlást.

[...]

Az arcképeket a bankjegy előoldalán (A oldalon) metszetsmélynyomtatással kell elhelyezni. A portrékon mind a két szemnek szerepelnie kell. Az építészeti elemeket a bankjegy hátoldalán (B oldalon) kell ábrázolni.

A biztonsági elemek relatív elhelyezkedésének és méretének minden bankjegyen meg kell egyeznie (a biztonsági elemek leírása a 3. függelékben található).

A nagyközönségnek szánt biztonsági elemeket nem egyetlen helyre kell koncentrálni, hanem a bankjegy egész felszínét kihasználva kell elhelyezni. Fontos, hogy összhangban legyenek a bankjegy rajzolatával, és könnyen felismerhessék őket.

A bankjegyek hátoldalán síknyomtatással készített résznek tartalmaznia kell egy különleges „európai elemet”, amely a felület legfeljebb 20%-át foglalhatja el, és könnyen helyettesíthető valamilyen (helyileg tervezett) „nemzeti elemmel”.

Az EU 12 csillagos jelképének az előoldalon feltétlenül szerepelnie kell, de megjelenhet a hátoldalon is (a „12 csillagos” szimbólum ábrázolásáról lásd a 4. függelék).

[...]

5 Meghatározó színek

A bankjegyeket eltérő uralkodó színekben kell megtervezni. A színeket a 3. függelék határozza meg.

6 A szavak és számjegyek elhelyezkedése és mérete

A közös pénznem neve egyszer jelenik meg a bankjegy mindkét oldalán, latin (EURO) és görög (ΕΥΡΩ) betűkkel egyaránt feltüntetve. Az értékjelzésnek a bankjegy mindkét oldalán legalább kétszer szerepelnie kell. A számoknak nagyon egyértelműeknek és könnyen olvashatóknak kell lenniük. A jobb olvashatóság érdekében elütő (világos) háttérrel kell őket ábrázolni. Az értékjelzés környezetét úgy kell megtervezni, hogy nehezen lehessen a bankjegy értékét egy vagy több nulla hozzáadásával megnövelni (például 50 euróból 500 eurózt „varázsolni”). Az értékjelzésnek minden címlet elő- és hátoldalán ugyanott kell elhelyezkednie, ami megkönnyíti a bankjegyek behelyezését az automatákba.

[..]

7 Műszaki leírás és biztonsági elemek

[..]

Függelék Részlet az eurobankjegyek tervpályázatának kiírásából

Európai Monetáris Intézet, 1996.
február 12.

3. FEJEZET

ELŐÁLLÍTÁS

Metszetmélynyomatásban használt nyomólemez tisztítása. A bankjegynyomatásra rendkívül szigorú minőségi szabványok vonatkoznak

BANKJEGYEK PROTOTÍPUSAINAK NYOMTATÁSA

Az eurobankjegyek nyomtatásából az Európai Unió területén működő pénzjegynyomdák legtöbbje kivette a részét, sokan közülük mind a hét címetet gyártották. Ez azért történt így, mert az euróra való átállás határidejének tartásához hatalmas nyomdai kapacitásokra volt szükség. A legtöbb nyomda két vagy három műszakban dolgozott.

Rendkívül szigorú műszaki leírást kellett kidolgozni, hogy a különféle helyszíneken nyomtatott címletek teljesen egyformák legyenek. A nemzeti valutákat rendszerint egy vagy két helyen nyomtatták, így elég könnyen elérték, hogy egyöntetű kinézetük legyen, és a géppel leolvasható biztonsági elemek bármilyen helyzetben egyformán reagáljanak. Ahhoz, hogy ezt a nagyszabású feladatot tizenöt bankjegynyomda (valamint kilenc papírgyár és mintegy húsz egyéb alapanyag-szállító cég) elvégezze, feltétlenül próbaüzemet kellett szervezni. A bankjegyekből összesen két próbasorozatot bocsátottak ki: a „próbabankjegyeket vagy prototípusokat” és a „nulladik sorozatot”

PRÓBABANKJEGYEK

A próbabankjegyek segítségével azt állapították meg, hogy sikerül-e eléggé egyforma minőségű bankjegyeket előállítani. A prototípusok nyomtatása 1997 elején kezdődött, hogy minél hamarabb kiderüljön, milyen problémákkal számolhatnak. A próbabankjegyekkel tesztelték az összes technikát, amelyeket később az eurobankjegyek előállításánál is alkalmaztak. A próbabankjegyek tartalmazták az összes biztonsági elemet, de más volt a rajzolatuk (ezt még 1996-ban, a tervpályázat lezárása előtt véglegesítették). Az EMI több NKB és nyomda szakértőiből munkacsoportot hozott létre, amely előkészítette a próbanyomtatáshoz szükséges anyagokat.

A próbabankjegyek meghatározó színe a barna volt, méretüket tekintve pedig az 50 eurós bankjegyhez (140 x 77 mm) hasonlítottak. Értékjelzésként a „00”-t választották, hogy ne téveszthessék össze a későbbi, valódi bankjegyekkel. A fő motívum egy portré volt, amelyet a vízjelben is megismételtek. Két alpprototípust készítettek: az egyik a kis címletű bankjegyeket helyettesítette, s volt benne egy fényes, irizáló, valamint egy holografikus hatású csík, a másik pedig egy „TEST” felirattal ellátott hologrambélyeget tartalmazott, hátoldalán pedig színváltó festékkel a „00”-ás értékjelzés szerepelt.

A próbabankjegyek előállításában tíz nyomda és nyolc papírgyár vett részt. Néhány nyomda fennállása során először alkalmazott szitanyomást színváltó festékkel, és először állított elő hologrambélyeget hőkezeléssel.

Valamennyi próbabankjegy szabad szemmel is látható, illetve géppel leolvasható elemét alapos laboratóriumi vizsgálatoknak vetették alá.

Megvizsgálták például a bankjegyek vegyi és fizikai ellenálló képességét. Ugyancsak a tartósság ellenőrzését szolgálta, hogy több bankjegyet beszenyveztek és komoly fizikai hatásnak vetettek alá, például összehajtották őket. Több köteg bankjegyet a nemzeti központi bankok (NKB-k) nagy sebességű bankjegyválogató és -számláló gépein is teszteltek. Az NKB-k bankjegy- és érmeosztályai, valamint fiókjai ezekkel a gépekkel ellenőrzik, hogy a kereskedelmi bankoktól kapott bankjegyek valódiak-e, és elég jó állapotban vannak-e ahhoz, hogy visszakerüljenek a forgalomba, illetve a kötegek megfelelő számú bankjegyet tartalmaznak-e. A gépek másodpercenként akár 40 bankjegyet is fel tudnak dolgozni. A gépeket előzetesen ellenőrizték, az érzékelőket pedig a próbabankjegyekhez igazították, hogy a váltogatás közben ne történjenek fennakadások.

A szakértők kevesebb eltérést találtak a különböző helyeken nyomtatott bankjegyek között, mint amennyire számítottak. Az eltérések minimalizálására további intézkedéseket hoztak: módosították a bankjegy-előállítás műszaki leírását, és még pontosabbra állították a nyomdaberendezéseket.

A próbabankjegyeket a nagyközönség is értékelte. Több európai országban megkérdezték az embereket, hogy látnak-e valamilyen különbséget a különféle országokban nyomtatott bankjegyek között. A válasz nemleges volt.

A próbabankjegyekkel folytatott vizsgálatok után már mindegyik nyomda tudta, hogy mire képesek a meglévő berendezései, és mi a teendő a valódi eurobankjegyek előállításához. Ezeken a tapasztalatokon, illetve az időközben kiválasztott végső terv részletein alapult a bankjegyek előzetes általános leírása, melynek elfogadott változata 80 oldalt tett ki. A két próbasorozat nyomán a leírást többször is felülvizsgálták, és némileg még a nagyüzemi előállítás időszakában is módosították.

A NYOMÓLEMEZEK ELKÉSZÍTÉSE

A bankjegyek előállítása azzal kezdődik, hogy jó minőségű képeket készítenek, és a tervek alapján kialakítják a termelőeszközöket, például a nyomólemezeket és a gyártás különféle szakaszaiban alkalmazott sablonokat. A bankjegynyomdák az eurobankjegyek előzetes általános leírása alapján készítették el a nyomólemezeket és a sablonokat. Ez a leírás a biztonsági elemek formáját, jellemzőit és kinézetét is tartalmazta.

A próbabankjegyek vizsgálata még inkább rávilágított arra, hogy milyen fontos a gyártáshoz felhaszná-

landó eszközök kialakításának, különösen a különféle szállítóktól származó eszközök elfogadásának és az elfogadott eszközök (pl. nyomólemezek) nyomdaközi cseréjének pontos és szigorú szabályozása. A nyomdák legtöbbször mindez új kihívást jelentett, hiszen korábban kizárólag hazai felhasználásra készítettek ilyen eszközöket.

1998 februárjában az EMI Tanácsa elfogadta az eurobankjegyek általános műszaki leírását. Az új fizetőeszköz hét címletének gyártásához szükséges eszközöket fél éven belül kellett elkészíteni. Az ütemterv nemcsak az elvégzendő műszaki feladat, hanem amiatt is feszített volt, hogy különböző termelési kultúrákat és eljárásokat meghonosított nyomdák tevékenységét kellett összehangolni. A legtöbb címletet két-két nyomda állította elő: az egyik a bankjegy előoldalát, a másik pedig a hátoldalát készítette el.

A feladat elvégzésére tíz nyomda vállalkozott. A bankjegyterveket egy digitális fájlokból, filmekből és lemezekből álló alapkészlettel alakították át, amelyet a lenyomat elkészítéséhez használtak fel. Ebből az alapkészletből több példányt is készítettek, hogy kialakíthassák a gyártáshoz szükséges nyomólemezeket. Mindezeket a munkafolyamatokat természetesen a tervező irányításával hajtották végre. A nyomólemezek kialakításához szükséges digitális információk cseréjére vonatkozó szabványok meghatározása meglepően nehéz feladatnak bizonyult, elsősorban azért, mert a meglévő nemzetközi szabványok nem rendelkeztek a bankjegyképek esetében megkövetelt pontosságról. Ennek ellenére 1998 augusztusára az összes szükséges dokumentum és eszköz elkészült. Az EKB Kormányzótanácsa végül alapos ellenőrzés után, 1998 decemberében fogadta el az összes címletet, utat nyitva a bankjegyek tömeges előállítása felé.

A NULLADIK SOROZAT ELŐÁLLÍTÁSA

A második teszt során kis mennyiségben olyan bankjegyeket állítottak elő, amelyek már a végleges terv alapján készültek, és az általános leírással összhangban az összes biztonsági elemet tartalmazták. 1998 szeptemberében megkezdődött a hét címlet előállítás. Mindegyiket szabvány szerinti berendezésekkel, legalább két nyomdában gyártották. Az egyik várhatólag leggyakrabban használt bankjegynek tekintett 20 euróst kilenc nyomdában állították elő.

A nulladik sorozat legyártásának négy célja volt: ellenőrizni akarták, hogy a termelőeszközök összhangban vannak-e az általános leírással; pontosítani akarták az általános műszaki leírást; ki akarták dolgozni az elfogadás közös szabályait; és meg akartak győződni róla, hogy a minőségirányítási rendszer biztosítja a gyártás egységességét.

1998 decemberére a legtöbb címlet nulladik sorozata elkészült. A rákövetkező három hónapban mind a résztvevő NKB-k, mind az EKB alaposan ellenőrizte a bankjegyeket. Szabad szemmel és nagyítóval is vizsgálták, hogy az eltérések a bankjegyek minden egyes elemére külön-külön meghatározott tűréshatárokon belül esnek-e. Laboratóriumi vizsgálatokat is folytattak, valamint megnézték, hogyan kezelik az eurobankjegyeket a nagy sebességű változógépek.

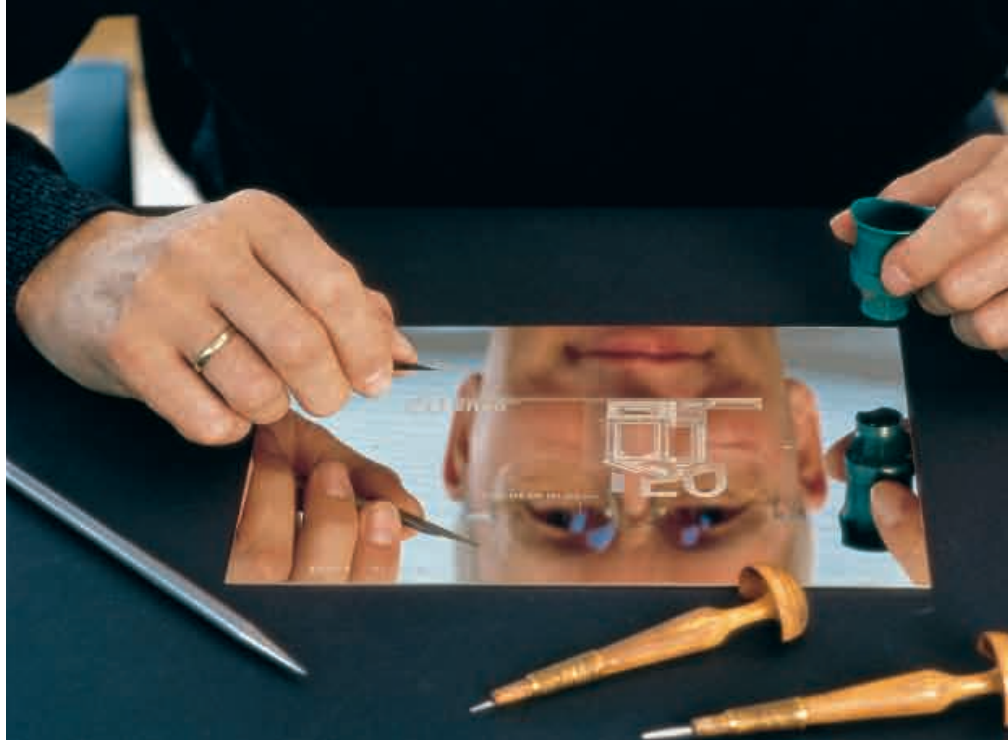
A bankjegyeket a kimerítő vizsgálatok után először a gyártó bankok fogadták el, majd azt is megszervezték, hogy az NKB-k laboratóriumi, valamint emissziós osztályai egymás termékeit is megvizsgál-

ják. A nyomdák minden címletből 150 000 bankjegyet nyomtak, melyek jellemzőit összesen 11 laboratórium vizsgálta meg.

Az eredmények azt mutatták, hogy elvben mindegyik nyomda képes azonos minőségű eurobankjegyet előállítani. Némileg módosítani kellett a műszaki leírást, például a rejtett és a látható biztonsági elemeknél alkalmazott tűréshatárokat. A biztonsági szálát vékonyabbra kellett venni, hogy valamennyi papírgyár megfelelően beágyazhassa a bankjegypapírba. A valóságos körülmények közt elvégzett ellenőrzések nyomán néhány nyomdában módosítani kellett a gyártás menetét.

Mindegyik címlethez megfelelő referencia-bankjegyet is előállítottak, amelyekkel meghatározták a nagyüzemi gyártás közben követendő szabványokat. Összeállították az elfogadható és az elfogadhatatlan bankjegyek (hibás vagy épp a határon levő minták) katalógusát, amely tartalmazta az ilyen bankjegyek jellemzőit, és referenciaként szolgált a nyomdák számára.

A nagyüzemi gyártás megkezdése (1999) előtt az általános leírásból alakították ki a hét címlet műszaki specifikációit. Ezek a 200 oldalas dokumentumok számtalan adatot, ábrát és rajzot tartalmaztak, beleértve a referencia-bankjegyeket, valamint azokat a vegyi és fizikai tesztek, amelyekkel ellenőrizhették a bankjegyek ellenálló képességét (pl. napfényvel, mosóporokkal, szakítással, összehajtással, összegyűréssel szemben).

A metszetmélynyomatásban használt nyomólemez kézi vésése. A bankjeggyártásban ötvöződik egymással a kiváló mesterségbeli tudás és a csúcstechnológia

Próbankjegyek az eurobankjegyek biztonsági elemeivel

Bankjegyívek végső ellenőrzése
Görögországban

MINŐSÉGIRÁNYÍTÁSI RENDSZER LÉTREHOZÁSA

A nulladik sorozat legyártásának további célja a közös minőségirányítási rendszer megalapozása volt. Erre azért volt szükség, mert a résztvevő nyomdák és alapanyag-beszállítók nagy száma, valamint a nyomdák által alkalmazott berendezések, technikák és eljárások változatossága miatt az eurobankjegyek előállítása nehezebb feladat volt, mint a nemzeti bankjegyeké.

A következő lépés a gyártás megfelelő minőségének biztosítása volt. Ehhez ki kellett dolgozni „Az eurobankjegyek elfogadásához szükséges minőségellenőrzés” szabályait, azaz részletesen le kellett írni, hogy a nyomdáknak milyen eljárásokkal kell ellenőrizniük a gyártást. Ezek a valamennyi nyomdában végrehajtott eljárások a minőségirányítás nemzetközi szabványain és a legyártott kötegek statisztikai vizsgálatán alapultak. Ezzel a módszerrel meghatározhatták, hogy mely bankjegyek nem feleltek meg a kiválasztott paraméterek specifikációinak.

A minőségirányítási rendszert ezután az ISO (Nemzetközi Szabványügyi Szervezet) szabványai szerint részletesen dokumentálták. Az alapvető követelmények teljesítésére valamennyi gyártónak ki kellett dolgoznia a saját minőségbiztosítási kézikönyvét. A kézikönyvek nemcsak a végtermékekkel, hanem a termelés egyes szakaszai után a félkész termékek elfogadásának eljárásaival is foglalkoztak. Meghatározták, hogy a nyomdáknak hogyan kell értesíteniük az NKB-kat és az EKB-t a statisztikai vizsgálatok eredményeiről.

A termelés különféle szakaszainak összehangolása érdekében az EKB minden egyes címlet sorozatgyártásának kezdetén és mindegyik nyomda esetében értékelte az első gyártóívek – az úgynevezett ellenőrző ívek – vizuális megjelenését, a referenciabankjegyívekkel összehasonlította, majd elfogadta őket. A gyártási szabványok elfogadása után engedélyezték a gyártást. A termelés során követendő eljárás azóta sem változott.

BESZÁLLÍTÓKKAL KAPCSOLATOS JOGI ÉS BIZTONSÁGI KÉRDÉSEK

A bankjegyek előállításában mintegy 40 vállalat vett részt. Ezek szállították a rendkívül biztonságos alapanyagokat, például a bankjegypapírt, a különleges nyomdafestékeket, a hologrambélyegeket és a holografikus hatású csíkokat. Figyelembe kellett venni többek közt a szabadalmi jogokat és a szállítók monopolhelyzetéből adódó problémákat.

A bankjeggyártás beindítása előtt olyan szerződéseket írtak alá, amelyek szavatolták, hogy a nyomdák a meglévő szabadalmi jogok megsértése nélkül felhasználhatják az alapanyagokat. A szerződések a szállítás folyamatosságát is biztosították: ha valamely elemet csak egyetlen szállítótól szereztek be, felkészültek arra is, hogy mit tegyenek vészhelyzetben, és maximalizálták az árakat.

Az EKB általában engedélyezési és szállítási keretszerződéseket kötött ezekkel a vállalatokkal. Az NKB-k azután ezekre a keretszerződésekre alapozták a saját szállítási szerződéseiket.

Miközben folyt az eurobankjegyek tervezése, és kiválasztották a biztonsági elemeket, végig kellett gondolni, hogy milyen gyakorlati intézkedésekkel előzzék meg a tervekre vonatkozó részletes információk idő előtti nyilvánosságra kerülését, illetve a biztonsági elemek elvesztését vagy ellopását. Az információk kiszivárgása, illetve a biztonsági elemek elvesztése vagy ellopása alkalmat kínált volna a bűnözőknek arra, hogy a valódi eurobankjegyek forgalomba hozatala előtt hamisítványokat készítsenek, ami aláásta volna az új valutába vetett bizalmat.

Számos gyakorlati biztonsági intézkedést tettek, hogy a fejlesztés, a gyártás és a szállítás során megvédjék az információkat és a biztonsági elemeket. Az NKB-k legjobb biztonsági módszereit alkalmazták, amelyekkel a saját valutáikat védik. Az intézkedések során figyelembe vették azokat a kockázatokat is, amelyek a közös valuta bevezetésével kapcsolatban az egyes országokban jelentkeztek. Hiszen nemcsak az euro, hanem a bűnözők sem ismernek országhatárokat.

Kidolgoztak egy ellenőrzési rendszert, amely szavatolta, hogy a bankjegyek biztonsági elemeit előállító valamennyi vállalat meg hozza a megfelelő fizikai biztonsági intézkedéseket, és kialakítsa a fenti biztonsági követelményekkel összhangban levő belső ellenőrzési rendszerét. Az ellenőrzéseket rendszeresen megismételték (és ma is megismétlik), hogy a biztonsági intézkedések lépést tartsanak a kockázati környezet változásaival.

Az eurobankjegyeket a textiliparban keletkezett gyapothulladékból állítják elő

PAPÍRGYÁRTÁS

Az eurobankjegy-papír a legjobb minőségű, legtisztább gyapotszálakból készül. Ez az összetétel nagyobb fizikai és mechanikai ellenálló képességet biztosít, mint a szokványos papíralapú termékek, ami alapvető követelmény, hiszen a bankjegyek gyakran cserélnek gazdát, és nem mindig bánnak velük „kesztyűs kézzel”.

A bankjegypapír gyártásának első lépéseként a gyapotszálakat nátronlúgos és hidrogénperoxidos vízben nagy nyomáson és magas hőmérsékleten kifehéritik. Klórt környezetvédelmi okokból nem használnak. A szálak kifehéritése után festéket adnak a péphez, így alakul ki a papír jellegzetes árnyalata.

A második lépésben „finomítják” a gyapotszálakat, azaz a végtermék mechanikai és fizikai tulajdonságainak tökéletesítése érdekében felvágják és „összekuszálják” őket. Nagy gondot kell fordítani a szálak „rövidítése” és „foszlatása” közötti egyensúly fenntartására. Ha nagyon rövidre vágják a szálakat, nagy fajlagos térfogatú papírt kapnak, amelyen könnyű átnézni, és jól látható a vízjel, de a mechanikai tulajdonságai rosszak. Az alaposan

összekuszált szálakból rendkívül erős papír készíthető, de alig lehet átlátni rajta, és rossz minőségű a vízjele.

A folyamat harmadik mozzanata a papírgépben megy végbe. A bankjegypapírgépek nagyon különböznek a hagyományos papírt előállító berendezésektől, mert egy egyedülálló hengeres öntőformás technológiát alkalmaznak. A „finomított” pépet egy részben elmerült, dróthálóval borított öntőhengert tartalmazó kádba adagolják. A henger folyamatosan forog, miközben a pépből a rostok hártyszerű bevonatot képezve lerakódnak a felületére, ahogy a víz átszűrődik a hengerpaláston. A rosthártya ezután a papírgép fő egységébe kerül. A hengerpalástról lekerülő rostlap 5%-ban szárazanyagot (rost, adalékok), 95%-ban pedig vizet tartalmazó papírhálót képez. A papírhálóból kipréselik a vizet, szárítják, enyvezéssel kialakítják a méretét, még egyszer szárítják és sajtolják, majd az 5%-ban vízből, 95%-ban pedig szárazanyagból álló kész papírt 2,5 tonna súlyú tekercsekbe göngyölitik. A gyártási folyamat során különféle vegyi adalékok hozzáadásával alakítják ki a bankjegyek különlegesen ellenálló fizikai és kémiai tulajdonságait.

A folyamat utolsó lépéseként a papírtekercseket a nyomtatáshoz ívekre szabdalják. A bankjegyíveket rizsmába (1 rizsma = 500 ív) csomagolják a nyomda által megkívánt méretben. Egy ív 24–60 bankjegy előállításához elég. Mivel a négyzetmétertömeg 85 gramm, egy rizsma mérettől függően 10–20 kilót nyom.

A gyártás során a terméket és a folyamatot is a legszigorúbb minőségellenőrzésnek vetik alá, hiszen a bankjegypapírnak igen sokféle követelménynek kell megfelelnie. A minőségi előírások betartását a legújabb számítógépes gyártási technológiával és komputerezált ellenőrző rendszerrel biztosítják.

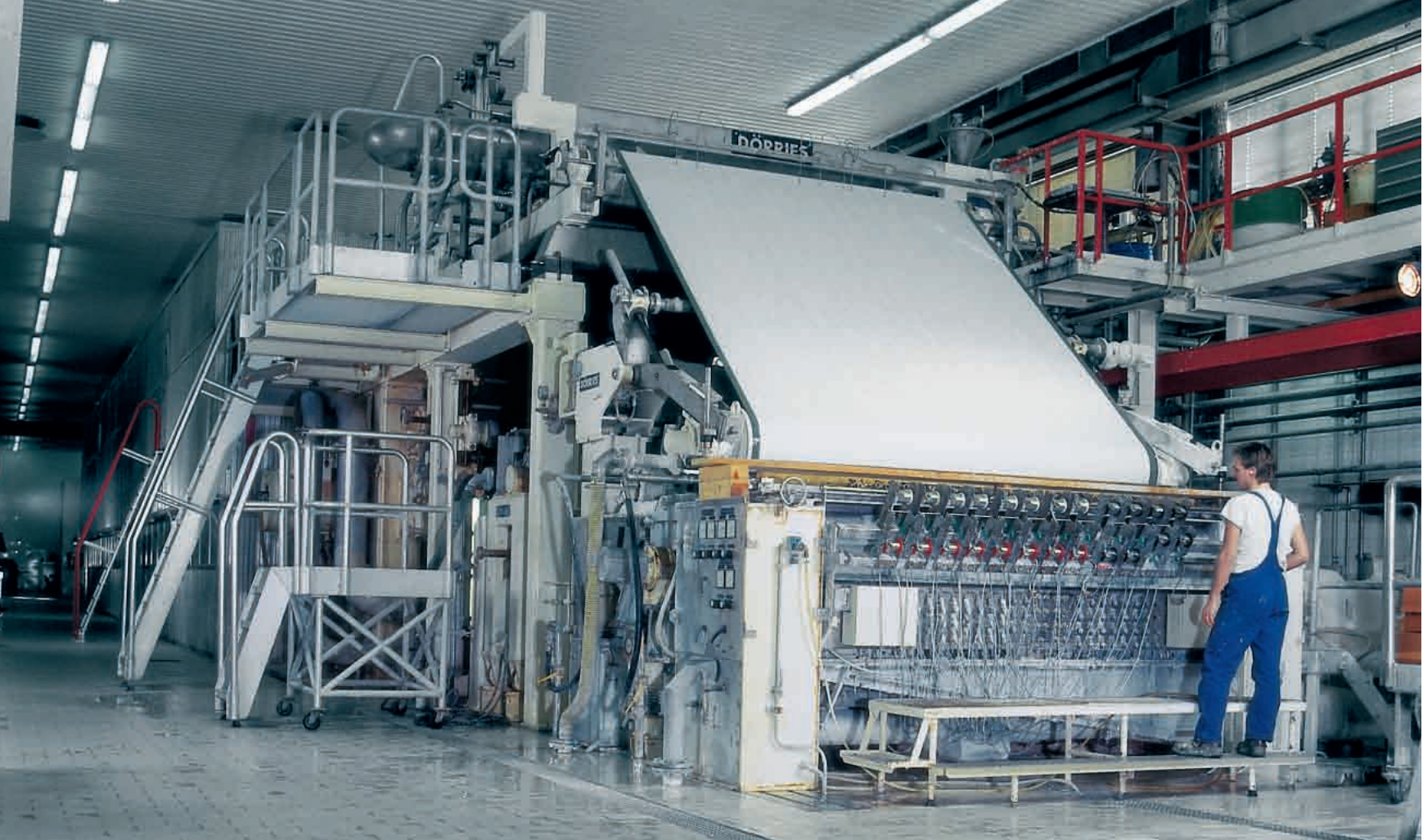
Az eurobankjegy-papír másik alapvető tulajdonsága a biztonság. A bankjegyek hamisítását a papírba ágyazott biztonsági elemek, például a vízjel, a biztonsági rostok és szálak, valamint különleges festék alkalmazásával nehezítik meg. A vízjel a bankjegy anyagába ágyazott árnyalatos képként könnyen látható, amikor a bankjegyet világosság felé tartjuk. A rostokat a pépből kiszűrő öntőhengerpaláston szabályos mintázatú dombornyomás található, amely megváltoztatja a ráakadó hártya vastagságát. A megszáradt papíron a henger felületéből kidomborodó minta egyedi képet alkot.

Az eurobankjegyeken kétféle vízjelet helyeznek el a lakosság számára. Az egyik egy többtónusú háromdimenziós kép, amely a bankjegy alapmotívumát mutatja; közvetlenül ez alatt helyezkedik el a másik vízjegy a névértékkel. Utóbbin jól kivehetők

Gyapotszálak a fehéritési eljárás után

a számjegyek, amikor a bankjegyet világosság felé tartjuk. A vízjel kialakítása olyan művészi munka, amelyet számítógépes rendszerrel támogatott tervezéssel és gyártással segítenek.

A papír készítése során a kisebb címletű bankjegyeken rendszerint két további biztonsági elemet is elhelyeznek: a holografikus hatású fémcsíkot és a bankjegy hátoldalán egy fényes, irizáló csíkot. Ezeket az elemeket általában nem a papírkészítés során állítják elő, de mivel a tekercselőgépben, még a tekercsek feldarabolása előtt hatékonyabban építhetők be, rendszerint a papír készítése közben kerülnek a papírra. A hologramcsíkot a papír hőkezelésével, az irizáló csíkot pedig szitanyomással állítják elő.

© Deutsche Bundesbank

Öntőhengeres papírgyártó gép papírháló előállításában

NYOMTATÁS

Az eurobankjegyek előállításában alkalmazott négyféle nyomtatási technika az ofset vagy síknyomtatás, a metszetmélynomtatás, a szitanyomás és a magasnyomás. A folyamatokban különféle lemez- és sablonfajtákat, valamint különleges festékeket használnak.

A nagyobb címleteket rendszerint síknyomtatással kezdik el nyomtatni, ekkor készítik el a bankjegy grafikus hátterét. A síknyomtatási technikával a festéket nem közvetlenül viszik át az ofsetlemezről a papírosra, hanem az a négy, hengerre feszített nyomólemezről először egy gumilepedőre, majd onnan a papírra kerül. Az eurobankjegyek készítésénél használt síknyomtató gépek különleges konfigurációjának köszönhetően a bankjegy előoldalát és hátoldalát egyszerre nyomják. Ez lehetővé teszi

a két oldalon levő képek pontos illesztését, ami az átnézőjel ellenőrzése szempontjából fontos. (Az átnézőjel az oldalakra nyomott töredékes számjegy, amelyet akkor láthatunk, ha a bankjegyet világosság felé tartjuk.)

A bankjegy különleges tapintását metszetmélynomtatással kapja: az EKB ötnyelvű rövidítését, az értékjelzéseket, az ablakokat és a kapukat ujjhegygel ki lehet tapintani. A képi elemeket bevésik a nyomólemezbe, ahol azok mélyedéseket alkotnak. A rendszerint vörösrézről előállított eredeti lemezből galvanizálással készülnek a nyomólemezek. A nyomólemezre juttatott festék megtölti a véseteket, a lemezből (a rajzolon kívüli felületről) pedig egy visszafelé mozgó görgő letörli a festéket.

Az 5 eurós papírjának előállításához használt öntőhenger, amelyen a vízjelek kidomborodó mintái láthatók

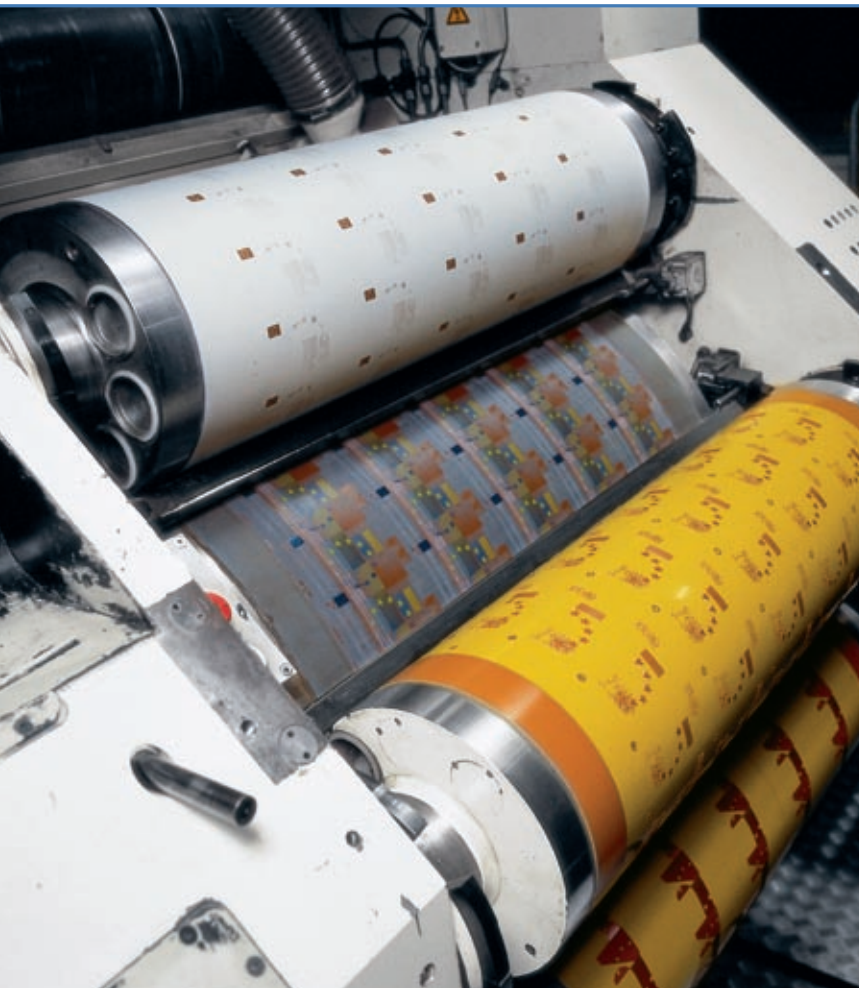
A görgőről a maradék festéket oldószer és adagolóként távolítja el. A nyomtatás során a festék a hengerre erősített lemezről kerül a papírosra. A papír belenyomódik a festékkel töltött mélyedésekbe, ezáltal kiemelkedik, illetve a bankjegyen létrejön a festékdombormű. A kívánt eredményhez igen nagy, körülbelül 30 tonnás nyomásra van szükség.

A metszetmélynymtatás után újabb biztonsági elemet visznek fel a hátoldalra: a színváltó festéket, amely a nagyobb címleteken az értékjelzést mutatja (a kisebb címleteken ugyanezzel a nyomdatechnikával a papírgyárban állítják elő a fényes, irizáló csíkot). Mindkét festéket szitanyomással viszik fel, így hozható létre az elemekre jellemző optikai hatást keltő vastag festékréteg. A hologrambélyeget ezután hőkezeléssel viszik rá a papírra (a kisebb címleteken hasonló eljárással folyamatos hologramcsíkot alakítanak ki). Az eljáráshoz alkalmazott gép óránként 8000 íves sebességgel működik.

A következő lépésben magasnyomási technikával megszámozzák az íveket, azaz beadagolják őket a

számozó sajtóba, ahol két különböző egység a hátoldalukon megszámozza a bankjegyeket. Az íveket ezután automatikusan hosszában és keresztben felosztják bankjegyekre, majd száz-száz bankjegyből álló csomagokat alakítanak ki. Végül a tízesével kötegelt bankjegycsomagokat átlátszó zsugorfóliába csomagolják.

Az íveket és a nyomtatási minőséget az előállítás során rendszeresen ellenőrzik. Ez történhet gyártás közben vagy gyártáson kívül (a minta elkülönítésével), vagy – a vizsgálandó paraméterek függvényében – szűrőpróbaszerűen, illetve teljes körűen. A nyomdák például bevezettek egy végső automatikus minőségellenőrzést, amely során nagy sebességű feldolgozó gépen futtatják keresztül az elkészült bankjegyeket. Ez történhet úgy, hogy a gép először kiválogatja a hibás bankjegyeket, és ezeket csak a későbbiekben semmisítik meg, vagy már a gépben megsemmisítik a selejtes példányokat.

Az 50 eurós bankjegy nyomásához használt lemezhengerek, illetve gumilepedő ofszet nyomtató gépben

Az 50 eurós bankjegy nyomtatásánál használt lemezhenger mélynyomtató gépben

Szítanyomógép, amellyel a színváltó festéket viszik fel az 50 eurós bankjegyre

Számzó sajtó. Minden bankjegynek egyedi sorszáma van

AZ EUROBANKJEGYEK TÖMEGES ELŐÁLLÍTÁSA

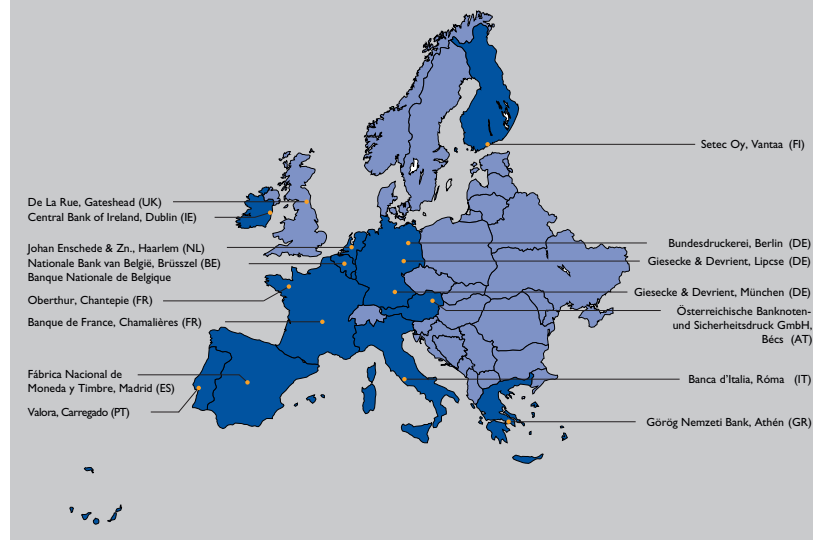
1996-ban az EMI tanácsa úgy határozott, hogy az Európai Unióban minden olyan nyomdát be kell vonni az eurobankjegyek induló készletének előállításába, amely nemzeti bankjegyet állít elő. A döntést azzal indokolták, hogy hatalmas mennyiséget kell szoros határidővel előállítani, hiszen az 500 nemzeti központi banki fióknak már hónapokkal az euro 2002. január 1-jei bevezetése előtt megfelelő bankjegykészlettel kell rendelkeznie, hogy időben szállíthasson a kereskedelmi bankoknak. Két termelési forgatókönyv jöhetett számításba:

- az egyik szerint az egyes központi bankok feleltek volna országukban a bankjegyszükséglet kielégítéséért. Ez azt jelentette volna, hogy minden egyes országban minden egyes címletet gyártották volna;
- a másik elképzelés szerint összevonták volna az erőforrásokat, tehát az egyes központi bankok csak korlátozott számú címletet állítottak volna elő, azokból azonban az euroövezet teljes szükségletét fedezték volna.

Az utóbbi elképzelés hatékonyabbnak tűnt. Ha ugyanis az 50 eurósokból a teljes mennyiséget 15 helyett csak négy nyomdában kell előállítani, a bankjegyek egyöntetűbbek lehetnek, és kevesebbet kell koordinálni a munkát. A nagyobb hatékonyságnak azonban arányban kellett állnia azzal a munkával és költséggel, amellyel az óriási indulókészlet forgalomba hozatala járt.

BANKJEGYNYOMTATÁS

Az eurobankjegyeket előállító bankjegynyomdák

Az induló készletet előállító nyomdák földrajzi helyét mutató térkép

Az összevont gyártás egyik hátránya az volt, hogy addig nem lehetett volna megtenni az előkészületeket, amíg nem tudták, mely országokban vezetik be az eurót. A nyomdáknak viszont már a döntés előtt meg kellett rendelniük a berendezéseket. A próbabankjegyek vizsgálata, majd a nulladik sorozat legyártása során viszont kiderült, hogy semmilyen kényszerítő ok nem szól az összevont gyártás mellett. Ezért úgy döntöttek, hogy az induló mennyiséget nem így állítják elő.

A nemzeti központi bankok természetesen köthettek kétoldalú megállapodásokat az összevont eljárásról. Ez különösen az olyan kis volumenben előállítandó nagy címleteknél jelentett előnyt, mint a 200 és az 500 eurós. Elsősorban a kisebb országoknak érte meg, hogy kihasználják a méretgazdaságosságból származó előnyöket, és előállítás helyett inkább egy nagyobb országtól rendeljék meg a nagy címletű bankjegyeket.

Noha a teljes projekt koordinálása az EKB feladata volt, magukat a bankjegyeket a nemzeti központi bankoknak kellett beszerezniük az általuk kiválasztott nyomdától. Az előállítást tehát nem központi módon szervezték, olyannyira nem, hogy 2001-ben végül nem kevesebb, mint 70 központi bank/bankjegynyomda/bankjegycímlet kombináció állt össze.

A bankjegypapírt nagyüzemi méretekben 1999 elején kezdték el gyártani. Maga a nyomtatás ugyan ezen év nyarán vette kezdetét Belgiumban, Franciaországban, Hollandiában, Németországban, Olaszországban és Spanyolországban, majd a következő hónapokban fokozatosan más nyomdákat is bekapcsoltak a folyamatba. A bankjegynyomtatásban elsőként résztvevő nyomdák készítették el a referencia-bankjegyeket az összes címlethez. Miután ezeket az EKB jóváhagyta, valamennyi nyomdának azonos szabvány szerint kellett dolgoznia. Voltak olyan nyomdák, amelyek még mindig nyomtattak nemzeti bankjegyeket, így az eurobankjegyek nyomtatására csak később tértek át. Görögországban csak 2000 végén kezdtek eurobankjegyeket nyomtatni, mivel az ország csak 2001-ben lépett be az euroövezetbe.

Az euro bevezetéséhez közeledve 1 milliárd bankjegy/hónap gyártási összkapacitásra volt szükség, ami naponta 33 millió, óránként 1 400 000, percenként 23 000 és másodpercenként hozzávetőleg 400 darabos teljesítményt jelentett. Voltak olyan üzemek, ahol éjt nappallá téve, három műszakban, még ünnepnapokon is dolgoztak. Az új fizetőeszköz útra indításához szükséges bankjegymennyiséget összesen 15 nyomdában állították elő, amelyek közül három német, kettő francia volt, a maradék pedig az euroövezet többi országában működött (Luxemburg kivételével). Egy egyesült királyságbeli, tehát euroövezeten kívüli nyomda is bekapcsolódott a gyártásba.

Síknyomtató

EUROBANKJEGYEK ÉS EGÉSZSÉGVÉDELEM

A hétféle eurobankjegyet, valamint a különféle forrásokból beszerzett nyersanyagokat a legszigorúbb egészségvédelmi előírások szerint tesztelték. Az ISO 10993 szabvány alapján a Holland Alkalmazott Természettudományi Szervezet által elvégzett vizsgálatok megerősítették, hogy az eurobankjegyek rendeltetésszerű használata semmiféle egészségügyi károsodást nem okoz.

€-day

4. FEJEZET: ÁTTÉRÉS AZ EURÓRA

A KINYOMTATANDÓ BANKJEGYMENNYISÉG BECSLÉSE

A nemzeti központi bankok maguk becsülték meg, mekkora lesz a bankjegyszükséglet az euro bevezetésekor, illetve 2002 fennmaradó részében. Az első becslések 1998-ban születtek, az értékeket ezt követően évente aktualizálták, és ennek megfelelően módosították a gyártás tervezett volumenét. Az euro bevezetése előtt néhány hónappal derült ki, hogy a kereskedelmi bankok a tervezettnél több kis címletet igényelnek, a nagyobb bankjegyszükségletet pedig ki kellett elégíteni.

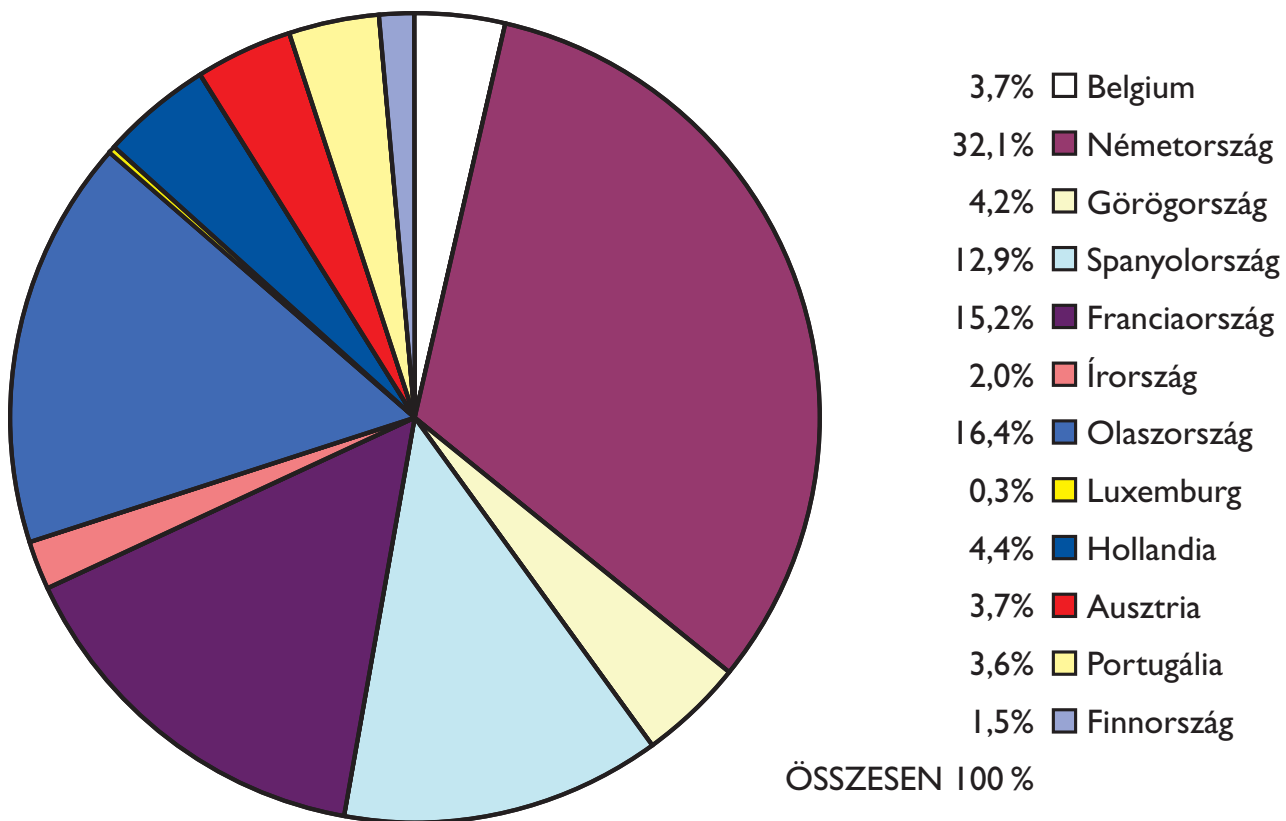
Az előállítás első köre „induló készletekből” és „logisztikai készletekből” állt. Előbbiekkel még az euro bevezetése előtt váltották fel a forgalomban lévő nemzeti bankjegyeket, utóbbiakkal pedig az év hátralévő részében biztosították a folyamatos bankjegyutánpótlást. A nemzeti központi bankok számára a nehézséget az okozta, hogy az egyes címletek iránt várható kereslet becslésekor figyelembe kellett venniük, hogy a nemzeti bankjegyek címletei eltérnek az eurobankjegyek címleteitől. Gondosan meg kellett vizsgálniuk, hogy mi lesz a várható hatása annak, ha bizonyos nemzeti címleteket euroérmékkel helyettesítenek, illetve ha nagyobb eurocímletek jelennek meg a készpénzforgalomban.

Végül nem feledkezhetek meg az euroövezeten kívüli bankjegykeresletről sem. Ennek főleg Németország esetében volt jelentősége, mivel az ország határain kívül, elsősorban Közép- és Kelet-Európában is gyakran fizettek német márkával. A becslések szerint a Németországon kívül használt németmárka-bankjegyek értéke az összes márkabankjegy értékének egyharmadát, vagyis 32–45 milliárd eurónak megfelelő összeget tett ki. Lehetetlen volt megjósolni, hogy ebből mennyit fognak euróra váltani, illetve hogy az euroövezet kelet-európai országokkal szomszédos más országainak milyen

mértékben kell majd kivenniük a részüket ezeknek a bankjegyeknek a beváltásából.

2001-ben a kezdetben előállítandó mennyiséget 14,9 milliárd bankjegyben (több mint 633 milliárd euro értékben) határozták meg. Ebből 9-10 milliárd bankjegy az induló – vagyis a nemzeti bankjegyeket a bevezetésekor felváltó – készletekbe, és hozzávetőleg 5 milliárd darab a logisztikai készletekbe lett előirányozva. Az induló készleteket a forgalomban lévő nemzeti bankjegyek száma (2000 végén 11,7 milliárd db) alapján határozták meg, jóllehet később kiderült, hogy ennél kevesebb bankjegyre lesz szükség. Egy évvel a bevezetés után 8,2 milliárd eurobankjegy volt forgalomban, 2006 végére számuk elérte a 11,3 milliárdot.

2001 elején az EKB Kormányzótanácsa úgy döntött, hogy az induló és a logisztikai készleteken túlmenően „központi tartalékkészletet” (central reserve stock – CRS) is létrehoz arra az esetre, ha az előállításban problémák jelentkeznének, a szükségesnél kevesebb bankjegyet tudnának gyártani, minőségi kifogások merülnének fel, vagy valamely címlet iránt hirtelen megnőne a kereslet. A CRS 1,9 milliárd bankjegyből (a fizetésekor leggyakrabban használt címletekből, nevezetesen 5, 10, 20, 50 és 100 eurósokból) állt, e bankjegytömeg jó részét egy szabad kapacitással még rendelkező európai nyomdaipari konzorcium állította elő. Az EKB megrendelte és megvásárolta ezeket a bankjegyeket. A CRS-bankjegyekre igényt tartó nemzeti központi bankoknak az EKB-hoz kellett fordulniuk, és fizetniük kellett a bankjegyekért. Az állomány mintegy 30%-át a készpénzcserekor, illetve azt megelőzően már felhasználták, a fennmaradó részt pedig teljes egészében átutalták az eurorendszer stratégiai állományába.

Az egyes nemzeti központi bankok részesedése a kezdetben előállított mennyiségből

Befőliázott eurobankjegyek a Banco de España madridi raktárában

BANKJEGYFORGALOM, BANKJEGYKÉSZLETEK

A nemzeti központi bank által kibocsátott bankjegyek (és érmék) „forgalomba”, vagyis rendszerint a kereskedelmi bankokhoz kerülnek. Ha a bankjegyek visszajutnak a nemzeti központi bankhoz, a forgalomban lévő készpénzmennyiség csökken. A „forgalomban lévő bankjegyek” kifejezés a kibocsátott és az NKB-nak visszaküldött bankjegymennyiség különbségére utal. A bankjegy akkor is forgalomban lévőnek minősül, ha éppen nem fizetnek vele, de mondjuk bankban vagy malacperselyben tartják.

A nemzeti központi bankok egyaránt tárolnak új és használt bankjegyeket. A bankjegyeket „forgalomképességi” – vagyis fizikai állapotukat érintő – vizsgálat és valódiságvizsgálat után újra forgalomba lehet bocsátani. A forgalomképtelen bankjegyeket megsemmisítik, ha pedig hamis bankjegyet találnak, értesítik a rendőrséget. Az eurorendszernek kétféle bankjegykészlete van: egy logisztikai és egy stratégiai.

A logisztikai készletek a nemzeti központi bankok működési készletei. Normális esetben ezekből a készletekből elégítik ki a bankjegyek iránti igényt, beleértve a szezonálisan megemelkedett keresletet is.

A logisztikai készletek rendeltetése:

- a forgalomból kivont bankjegyek cseréje;

- a bankjegyigény kielégítése olyan esetekben, amikor várhatóan nő a forgalomban lévő készpénz iránti kereslet;
- a bankjegyigény szezonális ingadozásainak kielégítése;
- az NKB-kirendeltségek közötti bankjegyszállítás optimalizálása.

Minél több kirendeltsége van egy nemzeti központi banknak, annál nagyobb készletekre van szüksége, mivel minden egyes fiálénak bármelyik pillanatban készen kell állnia arra, hogy az összes címlet iránti potenciális keresletet kielégítse.

Az idő múlásával egyensúlytalanságok (többletek vagy hiányok) alakulhatnak ki az egyes nemzeti központi bankok logisztikai készletei között, mivel a lakosság külföldi utazásai során eurobankjegyeket juttat el az egyik euroövezeti országból a másikba. Amennyiben valamelyik nemzeti központi banknak valamely címletből kiapadnak a készletei, az eurorendszer stratégiai készletéből pótolhatja ezeket, de csak akkor, ha más NKB-k logisztikai többletéből nem képes fedezni a hiányt.

Fegyveres őrök vigyázzák az eurokészpénzt a carregadói (Portugália) bankjegynyomda előtt

KÉSZLETKEZELÉSI RENDSZER SEGÍTI A KÉSZPÉNZCSERE LEBONYOLÍTÁSÁT

A nemzeti központi bankok bankjegy-előállítási terveinek rendszeres felülvizsgálata és a CRS létrehozása azt eredményezte, hogy a készpénzcsere előtt az illetékesek elegendőnek ítélték az eurorendszer rendelkezésére álló bankjegyállományt. Az új pénz megjelenését megelőző hónapokban azonban olyan nagy mennyiségben szállítottak ki kis címletű bankjegyeket a kereskedelmi bankoknak, hogy felmerült a kérdés: valóban az összes nemzeti központi bank felkészült-e a 2002 elején várható bankjegyi igény kielégítésére. Az illetékesek különösen az 5 eurós bankjegyek miatt aggódtak. Az eurorendszer ezért készletkezelési rendszer létrehozásával csökkentette a regionális bankjegyihiány kialakulásának kockázatát.

A rendszer lehetővé tette, hogy azok a nemzeti központi bankok, amelyeket közvetlenül érint a bankjegyihiány, gyorsan igénybe vehessék a CRS-t. A nemzeti központi bankok ezenkívül kötelezettséget vállaltak arra, hogy bankjegyfeleslegük rendelkezésre bocsátásával segítik egymást. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy ha valamely NKB-nak bankjegyihiánya jelentkezett, első körben a CRS-t kellett igénybe vennie, de ha az igényt ebből a tartalékészletből nem lehetett kielégíteni, úgy a logisztikai készlet tekintetében felesleggel rendelkező nemzeti

központi bankok készen álltak sürgősségi átcsoportosítást végrehajtani az adott NKB javára. Ezért 2001 decemberében a nemzeti központi bankok aktualizálták maximális bankjegyszükségletre vonatkozó előrejelzésüket a 2002. február végéig terjedő időszakra, egyszersmind részletes adatokat juttattak el az EKB-hoz a zavartalan bankjegyelátáshoz szükséges készletezési volumenekről. Ezen információk, valamint a 2002. január 1-jétől forgalomba bocsátott bankjegymennyiségre vonatkozó, naponta aktualizált adatok segítségével az EKB az áttérés legkritikusabb napjaiban is nyomon tudta követni az eurobankjegy iránti kereslet és kínálat alakulását.

2001 novembere és 2002 januárja között akadt néhány nemzeti központi bank, amely 500 millió darabnál több 5, illetve 10 euróst hívott le a CRS-ből. E bankjegyek jó részét azonban nem a készpénzcsere időszakában bocsátották ki, mivel a bankoknak előzetesen eljuttatott bankjegymennyiség végül elegendőnek bizonyult, ráadásul 2002 első heteiben a nemzeti központi bankok lehívásai is alacsony szinten maradtak. A készletkezelési rendszer mégis segített megakadályozni az esetleges fennakadásokat, és lerakta egy állandó, már a készpénzcsere utáni időszakban működő rendszer alapjait.

2001 végén megérkezik az eurokészpénz egy osztrák szupermarketbe

AZ EUROBANKJEGYEK ÉS AZ EUROÉRMÉK ELŐZETES KIOSZTÁSA

2001 utolsó négy hónapjában, amikor is a nemzeti bankjegyek és érmék még mindig forgalomban voltak, az euroövezeti vállalkozások (bankok, üzletek) eurobankjegy- és euroérme-készleteket halmoztak fel. A folyamat két lépésből, az ún. előszállításból (frontloading) és a közvetítőn keresztüli továbbszállításból (sub-frontloading) állt. Első lépésként a nemzeti központi bankok bankjegyekkel és érmékkel látták el a kereskedelmi bankokat, amelyek aztán a második lépésben továbbszállították azokat az üzletekbe, bankfiókokhoz stb. Az új pénz ekkor még nem számított törvényes fizetőeszköznek, forgalomba hozatala tilos volt. Az elő- és a továbbszállítás azonban lehetővé tette, hogy a bankjegyek és érmék már jóval 2002. január 1-je előtt széles körben rendelkezésre álljanak, a pénzz szállító vállalatok pedig hatékonyabban kihasználhassák 7600 járműből álló gépparkjukat, így 2001 végén nem támadtak zavarok a bankjegyelátásban. Az eurokészpénz előzetes kiosztásának előnyeit mások is élvezték:

- a bankok eurobankjegyekkel tölthették fel 200 000 készpénz-automatájukat;

- a kiskereskedők előkészíthették pénztárgépeiket;
- a bankok és az elárusító automaták üzemeltetői is elkezdhatték feltölteni berendezéseiket az új pénzzel.

Ha 2002 első napjaiban eurobankjegy-, illetve euroérme-hiány lépett volna fel, az nemcsak az új fizetőeszközre vetett volna rossz fényt, hanem elnyújtotta volna a párhuzamos készpénzforgalom időszakát is, amelyet egyébként legfeljebb nyolc hétben szabtak meg. A készpénzcserre csak akkor lehetett zökkenőmentes, ha megfelelő időben kellő mennyiségű készpénz állt rendelkezésre, elmélyítve a lakosság és a pénzügyi piac bizalmát az új fizetőeszköz iránt. 2001 végéig a kezdeti bankjegyszükséglet csaknem 80%-át és a teljes érmeszükséglet 97%-át kiszállították (beleértve a lakosságnak szánt induló érmekészleteket is).

Az euroövezet országainak eltérő mérete, gazdasági helyzete, készpénzellátó infrastruktúrája és átálási ütemterve miatt az előszállítás és a továbbszállítás különböző időpontokban kezdődött.

Euroérme-készletet vásárló férfi egy
párizsi bankfiókban

A leghosszabb időszak négy hónap volt, azaz 2001. szeptember 1-jén vette kezdetét. A korábbi kezdés logisztikai okokból nem volt indokolt, ráadásul nagyobb biztonsági kockázattal járt volna, illetve megnőtt volna a veszélye annak, hogy az eurokészpénz idő előtt forgalomba kerül. Az eurobankjegyek kiszállítási rendje nem egy esetben eltért az érmékétől. Az érméket általában azért szállították ki korábban, mert a művelet logisztikai szempontból bonyolultabbnak ígérkezett, illetve a kis névérték miatt a biztonsági kockázat is csekélyebb volt.

A pénzt átvevő bankokat és kiskereskedőket a nemzeti központi bank jogszabállyal vagy szerződésben kötelezte, hogy 2002. január 1-jéig nem bocsátják az új készpénzt a fogyasztók rendelkezésére. Az új fizetőeszköz idő előtti megjelenése felborította volna a terveket, és zavart okozott volna. A bankoknak biztosítást kellett kötniük károkozás, lopás és rablás ellen, illetve arra az esetre, ha az előszállított készpénz idő előtt a lakossághoz kerül. A bankok-

hoz eljuttatott bankjegyek 2002. január 1-jén 00:00 óráig az adott ország központi bankjának tulajdonában maradtak. Ám amennyiben a tulajdonjogot a nemzeti jogszabályok értelmében nem lehetett, illetve szabadott fenntartani, az előszállított bankjegyekre biztosítékot kellett képezni.

A bankokkal, üzletekkel és egyéb szervezetekkel ellentétben a lakossághoz nem juttatták el az új készpénzt a forgalomba kerülés időpontjáig. Ez alól egyetlen kivétel volt: 2001 decemberének második felében a lakosságnak is lehetősége nyílt arra, hogy a bankoktól, vagy közvetlenül a nemzeti központi banktól induló euroérme-készletet vásároljon. Az induló készletekben kisebb összegeket helyeztek el, amelyek értéke 3,88 eurótól (23 finn májka) 15,25 euróig (100 francia frank) terjedt. A készletek célja az volt, hogy a lakosság megismerkedjék az érmékkel, és könnyebben áttérjen az új pénz használatára. Arra ösztönözték az embereket, hogy 2002 első napjaiban euroérmével fizessenek, így a kiskereskedőknél minél több aprópénz halmozódjék fel.

Szigorú biztonsági intézkedések közepette hagyja el az egyik euroszállítmány a Banca d'Italia római fiókját

A nemzeti központi bankok tájékoztató kampányuk során hangsúlyozták, hogy az induló érmekészletek nem gyűjtésre, hanem elköltésre valók; így sem lehetett azonban elkerülni, hogy néhányan egy történelmi esemény emléke gyanánt megőrizzék őket. A készleteket csak kis mennyiségben árusították, így egyes országokban két nap alatt el is fogytak.

De miért nem ódzkodtak a bankok attól, hogy már jóval a készpénz hivatalos bevezetése előtt tekintélyes eurokészleteket halmozzanak fel, ha egyszer a készpénz nem kamatozik, és számukra csak likviditási költségekkel jár? Azért, mert a pluszköltségek semlegesítésére elhatározták, hogy a bankokat ún. jóváírás-moddal ösztönzik a korai eurobankjegy- és -érmeszállítmányok fogadására. A modellnek:

- tükröznie kellett a bankok eurokészpénzben meglévő többletállományát;
- egyszerűnek és a gyakorlatba könnyen átültethetőnek kellett lennie;
- nem szabadott befolyásolnia a bankok és ügyfeleik kapcsolatát.

Az ún. „lineáris jóváírás-modellben” a készpénzt nem egy összegben, hanem névértéken harmadon-

ként, 2002. január 2-án, 23-án és 30-án írták jóvá az adott bank javára.

Az időpontok egyszersmind az EKB irányadó refinanszírozási műveleteihez igazodtak, amelyek révén a bank 2002 elején likviditással látta el a kereskedelmi bankokat (és azóta is ezt teszi). Az EKB Kormányzótanácsa megállapodott abban, hogy a készpénzcserében részt vevő pénzintézetek költségeit az eurorendszer kizárólag ezzel az eszközzel semlegesítheti. Tagországi szinten azonban adóhatott néhány konkrét kivétel, feltéve, hogy a kiállításba helyezett intézkedések gördülékenyebbé tették a készpénzcserét. Bizonyos NKB-k például pénzügyi ösztönzőket dolgoztak ki azoknak a bankoknak, amelyek kis címletű bankjegyszállítmányokat fogadtak, illetve korábban visszaszolgáltatták a kifutó készpénzt.

Mivel az NKB-k által kibocsátott bankjegyek jelentős része az euroövezeten kívül volt forgalomban, korlátozott mennyiségben ugyan, de ezekre a helyekre is jutott a korai pénzzállítmányokból. Az EKB egyik iránymutatása szabályozta, hogy 2001. december 1-jétől kezdődően az eurokészpénz miként juthat el az euroövezeti bankok közvetítésével az euroövezeten kívüli kereskedelmi ban-

Fegyveres őrök védik az egyik görögországi kompról legördülő, eurót szállító teherautót

kokhoz. A bankok az euroövezeten kívül található központjukba és fiókjaikba is eljuttathatták az eurobankjegyeket, továbbá eurokészpenzt szállíthattak leánybankjaikba, valamint egyéb olyan bankokba, amelyek központja, illetve fiókhálózata az euroövezeten kívül működött.

Egy későbbi EKB-iránymutatás a korai bankjegy-szállítás lehetőségét az euroövezeten kívülre is kiterjesztette. A bankjegyek nagybani szétosztására szakosodott euroövezeten kívüli bankok a nemzeti központi bankoktól kaphattak készpénzt, és ezt továbbadhatták euroövezeten kívüli ügyfélbankjaiknak. Ezenkívül az euroövezeten kívüli NKB-k is hozzájuthattak eurobankjegyekhez, amelyeket ők is továbbszállíthattak a hatáskörükbe tartozó bankokba. Az euroövezeten kívül azonban nem továbbíthatták például kiskereskedőknek a megkapott új készpénzt.

Eurobankjegyeket csak 2001. december 1-jétől lehetett az euroövezeten kívülre eljuttatni. Az euroövezeten kívüli szakosodott hitelintézetek és nemzeti központi bankok összesen 4,1 milliárd euro értékű szállítmányt kaptak. A német jegybank az állomány 78%-ának, a francia pedig 12%-ának az elosztásáért volt felelős. Az euroövezeten kívülre

irányuló bankjegymennyiség több mint fele Kelet-Európába, így a Nyugat-Balkánra és Törökországba került (utóbbiban párhuzamos fizetőeszközként igen nagy mennyiségben használták a német márkát). Szintén jelentős mennyiséget szállítottak Észak-Afrikába, valamint nemzetközi vállalati bankokhoz, például Svájcba és az Egyesült Királyságba.

ELŐSZÁLLÍTÁS ÉS TOVÁBBSZÁLLÍTÁS

Az előszállítás (frontloading) kifejezés arra a 2001. szeptember 1. és december 31. közötti szállítási időszakra utal, amelyben az eurobankjegyek és az euroérmék fizikailag eljutottak az NKB-kból a kereskedelmi bankokhoz, illetve azok kijelölt megbízottjaihoz (pénzszállító vállalatok). Az ezzel időben egybeeső továbbszállítás (sub-frontloading) során az előszállított bankjegyeket és érméket harmadik félnek (üzleteknek, éttermeknek, elárusítóautomata-gyártóknak és -tulajdonosoknak) továbbították. Az elő- és továbbszállítás eszközeiről, beleértve az elő- és továbbszállított mennyiség meghatározásában használt jóváírási modellt, az EKB iránymutatásai rendelkeztek.

A KÉSZPÉNZCSERE MEGKÖNNYÍTÉSE A KISKERESKEDŐK SZÁMÁRA

Nem egy kiskereskedő tartott attól, hogy 2002 első napjaiban nagy mennyiségű érmére lesz szüksége, hiszen az érmeszétosztás fő csatornájának az üzleteket szánták (míg az új bankjegyekhez főleg készpénz-automatákon keresztül lehetett hozzájutni). Az induló érmekészletek célja éppen ezeknek az aggodalmaknak az eloszlatása volt, és a bankokat is ugyanezért ösztönözték arra, hogy a készpénz-automatákat elsősorban kis címletekkel töltsék fel. A hivatalos szerveket arra kérték, hogy a szociális juttatásokat (amelyeket jórészt készpénzben fizetnek ki) szintén kis címletekben juttassák el a címzettekhez.

A lakosságot az Euro 2002 tájékoztatási kampányban arra kérték, hogy a) lehetőség szerint tartózkodjék a vegyes, vagyis a nemzeti és az új valutával egyszerre történő fizetéstől; b) minél előbb kezdje el használni az új bankjegyeket és érmeiket; valamint c) a pontos összeget fizesse ki.

AZ EUROKÉSZPÉNZ FORGALOMBA BOCSÁTÁSA

A készpénzcsere első napjaiban a forgalomba került teljes bankjegymennyiség meghaladta az előre jelzett értékeket. Egy vízzel feltöltődő kád képével élve, a kád egyre jobban, sőt a vártnál is jobban megtelt. Mindez nem lett volna így, ha az „eurocsapból” nem áradt volna bőségesen az új pénz, a csapot ugyanis az euroátállítás előtt kiszállított nagy készpénzmennyiségnek köszönhetően jól meg lehetett nyitni. A nemzeti valuták elsüllyesztését szolgáló „lefolyó” kapacitása azonban korántsem volt ekkora, aminek következtében az elődvaluták csak lassan tűntek el a készpénzforgalomból.

Az átállási időszakban az EKB napi rendszerességgel ellenőrizte a kibocsátott eurobankjegyek és -érmék, illetve a bevont nemzeti valuta mennyiségének alakulását. A 63. oldalon látható ábra a forgalomban

lévő bankjegyek összmenyiségének alakulását mutatja az eurokészpénz megjelenését követően. Mivel valamennyi előszállított bankjegyet „forgalomban lévőként” regisztráltak, értékük 2002. január 1-jén 403 milliárd euróra ugrott, 6%-kal meghaladva a forgalomban lévő bankjegyek pontosan egy évvel korábbi mennyiségét.

A bankjegyek összmenyisége ezt követően napról napra csökkent, mert a bevont nemzeti bankjegyek száma folyamatosan meghaladta a kibocsátott eurobankjegyek számát. 2002. február 28-án fordult elő először, hogy több eurobankjegyet bocsátottak forgalomba, mint amennyi régi bankjegyet bevontak. Ezen a napon a forgalomban lévő bankjegyek összértéke 285,1 milliárd euro volt, vagyis hozzávetőleg háromnegyede a 2001. február 28-inak.

Közvetlenül a készpénzcsere után rendkívül nagy igény mutatkozott az 5 és a 10 eurós bankjegyekre, mivel az eurorendszer arra kérte a bankokat, hogy elsősorban kis címleteket bocsássanak rendelkezésre. Ezekben a napokban gyorsan növekedett a forgalmazott kis címletek mennyisége: az 5 eurósé egy hónap leforgása alatt 30%-kal, a 10 eurósé 20%-kal. A nagy címletek iránti kereslet ezzel szemben kiegyensúlyozottan növekedett, ami a forgalomban lévő eurobankjegyek átlagértékének alakulásában is tükröződött: 2002 januárjában a címletátlag 28 euro, az év végén pedig már 44 euro volt. 2006 decemberében a forgalomban lévő átlagos bankjegycímlet 55 eurónak felelt meg.

Január első heteiben a készpénzfizetéseknek az összes fizetésekben belüli aránya az euroövezet legtöbb országában növekedett, mivel folyamatosan fogyott a lakosság birtokában lévő régi készpénz, ezzel párhuzamosan pedig egyre többen ismerkedtek meg az euróval. A helyzet január második felében kezdett normalizálódni. Az eurós fizetések készpénzfizetésekben belüli aránya január 7-én 75% volt, január közepén viszont már több mint 90%-ot tett ki.

Maastricht, 2002. január 1-jén, röviddel éjfél után járókelők vizsgálgatják a vadonatúj bankjegyeket

A RÉGI BANKJEGYEK ÉS ÉRMÉK KIVONÁSA A KÉSZPÉNZFORGALOMBÓL

A legtöbb nemzeti hatóság arra ösztönözte a lakosságot, hogy már jóval 2002. január előtt adja le a bankoknál a birtokában lévő érméket, ezáltal próbálva meg csökkenteni az átállási időszakban a bankokra, kiskereskedőkre és pénzz szállító vállalatokra nehezedő nyomást. Különböző jótékonyasági szervezetek akciókat szerveztek, amelyek során „rég”i érméket fogadtak el adományként. A régi érmék összértéke így a 2000 végi 17,9 milliárd euróról 2001 végére 16,3 milliárd euróra, tehát 9%-kal csökkent. Ami a mennyiségi adatokat illeti, 2001 végén 107,5 milliárd régi érme volt forgalomban, ami több mint kétszerese az euro bevezetésére vert teljes érmemennyiségnek.

Az ellentmondás egyesek felhalmozási hajlamával magyarázható. Sokan vannak, akik (pl. perselyben) akár hosszabb ideig is szívesen megőrzik a pénzérméket, elsősorban a kis címleteket, így azok eltűnnek a forgalomból. Más érmék esetleg gyűjtőkhöz kerülnek, akik nem igazán törődnek gyűjteményük névértékével. Az emberek többsége ritkán fizet kis címletű érmékkal, a visszajárót pedig nem szükségszerűen használja a továbbiakban. Mi több, a bankok sem váltják be a turisták által hazahozott érméket, így azok is „elvesznek”. A felhalmozott és az elveszett érmék miatt folyamatosan új érméket kell forgalomba bocsátani, ami egyre nagyobb forgalmazott mennyiséghez vezet.

Ami az érmék értékét illeti, 2002. február végéig a nemzeti érmék mintegy harmadát kivonták a for-

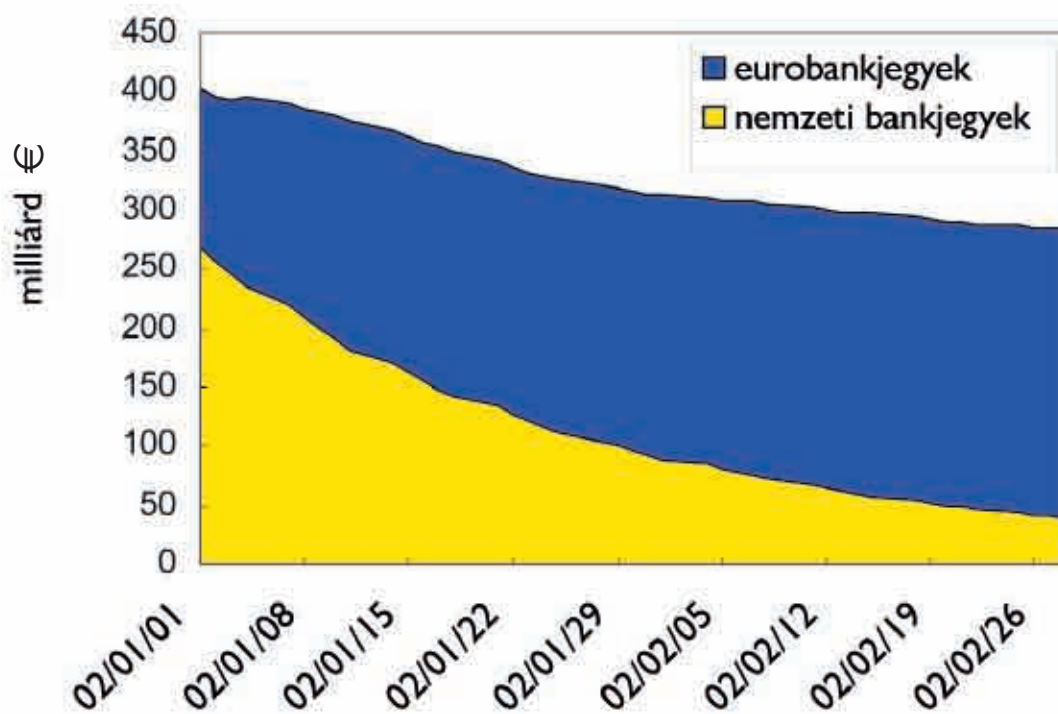
galomból, így a forgalomban levő példányok értéke 16,3 milliárd euróról 11,3 milliárd euróra csökkent.

A forgalomban lévő régi bankjegyek értéke 2001-ben csaknem harmadával, 270 milliárd euróra csökkent, 2002. január 2. után pedig meredeken zuhant tovább. A forgalomban maradt nemzeti bankjegyeknek naponta 4-6%-a került vissza a nemzeti központi bankokhoz. 2002. február végére értékük 53,8 milliárd euróra zsugorodott. Értékben kifejezve 2002 végére az elődbankjegyek 95,1%-a kikerült a forgalomból.

Mivel a régi bankjegyeket korlátlan ideig, tehát mind a mai napig be lehet váltani az euroövezet kibocsátó nemzeti központi bankjainál, a fennmaradó mennyiséget továbbra is forgalomban lévőnek tekintik. Bizonyos bankjegyeket valószínűleg érzelmi okokból vagy gyűjtőszervezetektől őriztek meg.

A rablás veszélyének csökkentésére 2002. január 1-jétől Belgiumban, Franciaországban, Luxemburgban, Olaszországban és Spanyolországban ún. jelölési rendszert vezettek be. A bankjegyeket úgy érvénytelenítették, hogy átlukasztották őket vagy levágták az egyik sarkukat, hogy ne lehessen őket többé becserélni vagy fizetésre használni. Ennek köszönhetően a bankoknak, postahivataloknak alacsonyabb biztosítási díjat kellett fizetniük a pénzz szállításra, így enyhültek pénzügyi terheik.

A forgalomban lévő bankjegyek értékének alakulása 2002. január 1. és 2002 február 28. között

Az új bankjegyek térnyerése és a régiók fokozatos eltűnése 2002 elején:
az ábrán jól látható, amint a kék sáv egyre szélesedik, a sárga pedig szűkül

Pénzkiadó automatákra specializálódott szakember különböző pénzverdékből származó euroérméket tesztel a Deutsche Bundesbank Frankfurt közelében található épületében

A KÉSZPÉNZ-AUTOMATÁK ÉS A PÉNZZEL MŰKÖDŐ AUTOMATÁK ÁTÁLLÍTÁSA

Bankszámláról 70%-ban készpénzautomatákon keresztül vesznek fel pénzt. Az eurokészpénzre való áttérés idején, 2002 januárjában azonban a lakosság ennél sokkal nagyobb arányban vette igénybe a 218 000 bankfiók és postahivatal pénztári szolgáltatásait eurofelvétel vagy a régi fizetőeszköz beváltása céljából. Azokban az országokban, pl. Németországban és Spanyolországban, ahol a bankok január 1-jén is nyitva tartottak, a pénztárakon keresztül rendelkezésre bocsátott készpénz mennyisége még a készpénzautomatákból felvett pénz mennyiségénél is nagyobb volt.

Az eurorendszer szorgalmazta a pénzkiadó automaták pontos és gyors átállítását, hogy 2002. január 1-jétől valamennyiből csak eurobankjegyeket (és ne nemzetieket) lehessen felvenni.

Azok a vállalatok, amelyeknek át kellett állítaniuk készpénzes berendezéseiket (készpénzautomatákat, elárusító automatákat) euróra, már jóval a bevezetés előtt tesztelhették az új bankjegyeket. A bankjegy-előállítás előrehaladásával a nyomdák egyre több címetet adtak át erre a célra. A tesztelésnek három szakasza volt:

- 2000 májusában és szeptemberében a berendezések gyártói (összesen 54 uniós, illetve EU-n kívüli, köztük japán és amerikai vállalat) két központi tesztsorozaton vehettek részt, amelyekre az EKB felügyelete alatt a Deutsche Bundesbank Frankfurt közelében található megerősített épületében került sor. Mindegyik vállalat külön kis tesztkabinban, saját berendezésével elemezhetette a bankjegyeket. A résztvevők általános tájékoztatást kaptak az eurobankjegyek specifikációjáról, beleértve a biztonsági elemek elhelyezkedését és jellegzetességeit, így ki tudták szűrni, hogy érzékelő berendezéseik mely biztonsági elemek segítségével képesek megállapítani, valódi-e az adott bankjegy.

Kézpénz-automatákra specializálódott szakemberek eurobankjegyeket tesztelnek a Deutsche Bundesbank Frankfurt közelében található épületében

- A tesztelés 2001 márciusától az euroövezet valamennyi országában, illetve az Egyesült Királyságban is folyt, több mint 150 szervezet részvételével. Ebbe a körbe szolgáltatókat (beleértve a készpénzautomaták karbantartóit) és bankokat is meghívtak.
- 2001. szeptember 1-jétől a vállalatok saját laboratóriumaikban is vizsgálhatták a korai bankjegyszállítmányokat. Bár az euroövezeten kívüli gyártókhöz ilyen formában nem juthattak el az eurobankjegyek, az illetékesek igyekeztek kiküszöbölni a diszkriminációt: lehetővé tették számukra, hogy a Bundesbanktól eurobankjegyeket vásároljanak.

A bankok, valamint a készpénzautomata-gyártók és -üzemeltetők alapos előkészületeinek köszönhetően a berendezéseket sikerült gyorsan átállítani: 2002. január 2-án az automaták 90%-a, két nappal később pedig már gyakorlatilag az összes automata

euróval dolgozott. Az automatákat 2002 első heteiben rendkívül sokan használták, ami az új pénz iránti lelkesedést és kíváncsiságot tükrözte. Hollandiában például az év első két napján 5 millió készpénzfelvételt bonyolítottak le automatán keresztül. A felvételek volumene a második hét közepétől kezdett a megszokott szinthez közelíteni.

A pénzzel működő automatákat a készpénzcseré egyéb folyamataihoz képest némileg lassúbb ütemben állították át. Ez nem meglepő, ha számításba vesszük, hogy milyen sok gépről volt szó (10 millió érmével működő automata, amelyek egy része bankjegyet is elfogadott), és hogy az idő viszonylagos rövidségéhez képest milyen kevés technikus állt rendelkezésre. Az átállás elhúzódásának haszonélvezői is voltak: azokat, akik azért nem tudtak fizetni valamely szolgáltatásért (pl. parkolás, utazás), mert az automata nem fogadta el az eurót, nem büntették meg. Az első hetekben azonban minden kezdeti problémát sikerült orvosolni.

A NEMZETI BANKJEGYEK CSERÉJE NÉVÉRTÉKEN

Miután a nemzeti bankjegyek és érmék átváltási árfolyamát 1999. január 1-jén visszavonhatatlanul rögzítették, ezek jogi értelemben az euro alegységeivé váltak. Ettől kezdve például lehetőség nyílt rá, hogy Portugáliából banki átutalással eurót juttassanak el egy holland bankszámlára. Eurobankjegyekkel és -érmékkel azonban egyelőre nem lehetett fizetni, hiszen azokat csak 2002-ben hozták forgalomba.

Az átváltási árfolyamok visszavonhatatlan rögzítésének tükrözésére, illetve hogy az euroövezeti országok bankjegyei a hároméves átmeneti időszak alatt egymással kicserélhetőek legyenek, a nemzeti központi bankoknál térítésmentesen be lehetett váltani a nemzeti bankjegyeket. Az NKB-k többsége valamennyi fiókjában kínálta ezt a szolgáltatást, ami így összesen 500 NKB-fiókot érintett. A szakmai ügyfelek – kereskedelmi bankok, pénzváltók – a legtöbb országban csak egyetlen helyszínen válthattak be nemzeti bankjegyeket. Érméket nem

lehetett beváltani, mivel ezek visszaszállítása a kibocsátó országba a súlyuk és a mennyiségük miatt logisztikai problémákat okozott volna. A legtöbb külföldi bankjegyet (661 millió darabot) a német Bundesbank szállította vissza a származási országokba. Második helyen a francia jegybank következett 93 millió bankjeggyel, míg a harmadik helyet 27 millió bankjeggyel a luxemburgi jegybank szerezte meg.

A névértéken lebonyolított bankjegycserének 2001. december 31-én, az eurobankjegyek és -érmék bevezetésével kellett volna véget érnie. Az EKB Kormányzótanácsa azonban a készpénzcserre zökkenőmentessége érdekében úgy döntött, hogy a nemzeti bankjegyeket egészen 2002. március 31-ig be lehet váltani. Eddig az időpontig az eurobankjegyek szinte valamennyi valuta esetében felváltották az elődbankjegyeket.

5. FEJEZET:

KOMMUNIKÁCIÓ

Címlapon az €-nap a luxemburgi sajtóban

A LAKOSSÁG FELKÉSZÍTÉSE A KÉSZPÉNZCSERÉRE

Az eurokészpénz bevezetése összetett és nagy horderejű vállalkozás volt, amely szervezési, logisztikai, műszaki, pénzügyi és adminisztratív erőfeszítést igényelt mindazoktól, akik közvetlenül részt vettek a folyamatban. Természetesen a lakosságnak is fel kellett készülnie a változásra. Létkérdés volt, hogy az előkészületeket jól összehangolják, és a bankokat, kiskereskedőket, pénzszállító vállalatokat, valamint az elárusító automaták gyártóit és üzemeltetőit bekapcsolják a folyamatba. Több országban készpénzcsereügyi bizottságok alakultak, amelyekben az államigazgatás és a szakmai szervezetek egyaránt képviseltették magukat. 1997-től már európai szinten is folytak tárgyalások. Az EMI és utódintézménye, az EKB például rendszeresen szervezett összejöveteleket a tagállamok kormányzati szakértői számára. Az üléseken a legkülönbözőbb témák voltak napirenden: jogi kérdések, az árak feltüntetése mindkét pénznemben, az árak felfelé, illetve lefelé kerekítése, számviteli kérdések, az áfával és egyéb, adózással kapcsolatos kérdések. Az EMI, majd az EKB harmadik felek számára is szervezett európai szintű összejöveteleket a készpénzcserevel kapcsolatos ügyek megvitatására.

Az EKB eredetileg egészen 2001. szeptember 1-jéig – vagyis a pénzkiszállítás kezdetéig, illetve a biztonsági elemek nyilvánosságra hozataláig – nem kívánta felfedni az eurobankjegyek külső megjelenését és biztonsági elemeit. Ám a felkészítendő hivatásos

pénzkezelők (bolti eladók, pénztárosok stb.) nagy számára való tekintettel az üzleti szférában úgy gondolták, hogy négy hónap nem elegendő a képzések levezénylésére, mivel magukat az oktatókat is ki kell képezni. Ennek megfelelően 2001 januárjában oktatói képzések indultak az NKB-fiókokban, a képzési anyagokhoz azonban csak 2001. augusztus 30.-a, vagyis a biztonsági elemek bemutatása után lehetett hozzájutni.

Az EKB szakemberei időközben rájöttek arra, hogy a látássérülteket és a társadalom egyéb kiszolgáltatott csoportjait is jó előre meg kell ismertetni az új fizetőeszközzel. 2001 márciusától az Európai Bizottság „Az euróról egyszerűen” („Euro Made Easy”) program keretében 30 000 bankjegymintacsomagot osztott szét oktatási célra a vakok különböző szervezetei között. Az oktatócsomaghoz az egyéb fogyatékosokkal élők is hozzájuthattak.

A bankjegyminták tapintása a bankjegypapírnak és a felületéből kidomborodó nyomatnak köszönhetően ugyanolyan volt, mint a valódi eurobankjegyeké. Hogy a mintákat ne lehessen összetéveszteni a valódi bankjegyekkel, hátoldalukat üresen hagyták, előoldalukra pedig a „NO VALUE” („ÉRTÉKTEN”) feliratot nyomtatták. A bankjegyekre a vázlatos, nem pedig a végleges rajzolat került síknyomtatással.

Óriás eurobankjegyek leleplezése 2001. augusztus 30-án a Eurotowerben, az EKB frankfurti székházában

AZ EURO 2002 TÁJÉKOZTATÁSI KAMPÁNY

A készpénzcseré műszaki és logisztikai előkészületeivel párhuzamosan világossá vált, hogy a lakosságnak is meg kell ismernie az új készpénzt. Jóllehet a közös valutaövezet és az átváltási árfolyamok előnyei már ismertek voltak, a lakosságot átfogó gyakorlati tanácsokkal is el kellett látni a készpénzcserével kapcsolatban.

Az EKB ezért úgy döntött, hogy átfogó akciót indít, amelynek célja az eurobankjegyek és az euroérmék széles körű megismertetése. Nyilvános tendert hirdetett, melynek nyertese, egy nemzetközi reklámügynökség 1999 novemberében megbízást kapott, hogy az EKB-val és az NKB-kkal karöltve lebonyolítsa az „Euro 2002 tájékoztatási kampányt”.

A kampány súlypontjai:

- az eurobankjegyek és az euroérmék külső tulajdonságai;
- az eurobankjegyek és az euroérmék címelei;
- az eurobankjegyek és az euroérmék biztonsági elemei;
- a készpénzcseré.

A kampánystratégia szerint különféle médiumokon keresztül, de ugyanazt az üzenetet kellett közvetíteni. Már a kezdet kezdetén eldőlt, hogy a források optimális felhasználása és a minél szélesebb körű tájékoztatás érdekében a „szájhagyományra épülő megközelítést” fogják alkalmazni, vagyis arra támaszkodnak, hogy a célközönség továbbadja más csoportoknak a kapott információkat (pl. kiskereskedők szórólapokat osztanak vásárlóiknak), miközben a kampány az idő előrehaladtával egyre nagyobb tömegeket igyekszik megszólítani.

Noha a tájékoztatási kampány az euroövezet lakosságának egészét kívánta megszólítani, bizonyos csoportok személyre szabott információkat kaptak. Idetartoztak a nemzeti hatóságok, így a rendőrség, a pénzkezelők (pl. bolti eladók, banki alkalmazottak), az utazásban, turizmusban dolgozók, az oktatási intézmények, a média, továbbá a különböző fogyatékoságokkal élők, így a vakok és a csökkent látóképességűek.

A kampány a következőkből tevődött össze:

- partnerprogram az állami és a magánszférába tartozó szervezetek részvételével;
- 2001. őszi reklámkampány;
- átfogó tájékoztatást adó honlap gyereksarokkal;
- egyéves PR- és sajtókampány a lakosság tájékoztatására és az új pénz megismerésének ösztönzésére.

A különböző igények kielégítésére tájékoztató anyagok egész sora készült. Mivel a kampány az egész valutaövezetet átfogta, úgy döntöttek, hogy a kampányanyagokat központilag állítják elő, majd hozzáigazítják a helyi jellegzetességekhez, így biztosítva az üzenet és a stílus egységességét. A központi előállítás annyit jelentett, hogy a koncepció meghatározása után a kampányanyagokat az egyes országok igényeihez kellett igazítani. Bizonyos anyagoknál ez mindössze a fordításra korlátozódott, más esetekben azonban az ország adottságait (pl. az átállási időszak hosszát) is figyelembe kellett venni. A kampányanyagokat az EU (akkori) II hivatalos nyelvén publikálták, egy 23 nyelvű lakossági tájékoztató füzet is megjelent, sőt akadt olyan kiadvány is, amelyet még ennél is több nyelvre fordítottak le. Spanyolország részére például az ott ugyancsak hivatalos nyelvnek számító baleári, baszk, katalán, galíciai és valenciai nyelvre is kellett fordítást készíteni, Írország esetében pedig bizonyos anyagokat ír nyelven is publikáltak.

Számos olyan megoldandó dilemma akadt, amelyekkel az illetékesek még a kampány elején szembesültek. Ezek közül a legfontosabbak az eurobankjegyek biztonsági elemeivel függtek össze: meg kellett őket ismertetni a lakossággal, ugyanakkor nem volt szabad túlságosan hamar nyilvánosságra hozni őket, nehogy a hamisítóknak elegendő idejük maradjon utánzatot készíteni róluk.

A partnerprogram logója

Ennek megfelelően kétféle kampányanyag készült: az egyik csoport kiadványain az eurobankjegyek biztonsági elemek nélkül jelentek meg (vázlatos rajzolat), míg a másikon a tényleges grafika szerepelt.

Az EKB összesen 80 millió eurót különített el a kampányra. Végül több mint 30 különböző kiadvány készült, ezek közül egyesek a mesterpéldány stádiumáig jutottak el, másokat (pl. a lakossági tájékoztató kiadványt) viszont különböző nyelveken, több mint 17 millió példányban nyomtattak ki és juttattak el az euroövezet minden pontjára, sőt az euroövezeten kívülre is.

PARTNERPROGRAM

A partnerprogram a kampány sarokköve volt. A szájhagyomány-stratégiához igazodva arra az alapötletre épült, hogy az információkat partnereken keresztül kell eljuttatni a lakossághoz. A hivatalos partnerek továbbadhatták az eurobankjegyekről és

az euroérmékről birtokukban lévő információkat alkalmazottaiknak, ügyfeleiknek és általában a nagyközönségnek. A partnerek választhattak bizonyos kampányanyagok között, amelyeken a partnerprogram logója alatt, az EKB- és az NKB-logó mellett a sajátjukat is elhelyezhették.

Az országos és a nemzetközi partnerprogramok sikere főleg abban rejlett, hogy a résztvevők felismerték, mennyire fontos, hogy a tájékoztatás pontos legyen, és első kézből származzék. A partnereket hírlevelekben, összejöveteleken és képzéseken tájékoztatták a legfrissebb fejleményekről. A nemzetközi partnerprogram résztvevői csak a képzéseken keresztül 300 000 pénzkezelőt értek el. A kampány hivatalos weblapjának kizárólag számukra hozzáférhető részén további híreket, a legjobb megoldásokat illusztráló példákat és letölthető anyagokat tekinthettek meg. A kampány végére több mint 2400 országos és 100 nemzetközi partner csatlakozott a programhoz.

KOMMUNIKÁCIÓ TAGORSZÁGI SZINTEN

Az Euro 2002 tájékoztatási kampány mindenkit érintő kérdésekkel foglalkozott: az eurobankjegyek és az euroérmék címleteivel, külső megjelenésükkel, biztonsági elemeikkel. A készpénzcseréről általános, nem részletekbe menő tájékoztatást nyújtottak.

Az euroövezet tagországai a nemzetközi kampánnyal párhuzamosan, illetve azt kiegészítve önálló kommunikációs tevékenységet is folytattak. Két konkrét kérdésben kellett országra szabott tájékoztatást nyújtaniuk:

- az átállás menete;
- a nemzeti valuta euróhoz rögzített árfolyama.

Általában a nemzeti központi banknak, a pénzügyminisztériumnak és a kormánynak jutott a legfontosabb szerep, de a kereskedelmi kamarák, a banki és a kiskereskedelmi szféra is kivette részét a munkálatokból. A pénzcserét érintő intézkedések igen eltérőek voltak az egyes országok pénzellátó infrastruktúrájának és pénzfelvételi kultúrájának különbözőségei miatt. A készpénz előzetes kiszállításának időpontját nem egységesítették, az induló érmekészletek összetételét pedig szintén az egyes országok belátására bízták. Az átállási időszak egyes országokban igen rövid volt, vagy nem is létezett (pl. Németországban), voltak ugyanakkor olyan államok is, amelyek igénybe vették a teljes nyolchetes időszakot. Az elődvalutát a nemzeti központi banknál vagy a kereskedelmi bankoknál be lehetett váltani euróra. (Egyes országokban ez mind a mai napig lehetséges.)

Az összetett kommunikációs stratégia gerincét képező PR- és sajtótevékenység sajtóközleményeket, sajtótájékoztatókat, különböző célcsoportoknak (bankok, kiskereskedők) szóló tájékoztatást foglalt magában, ezek ugyanis fontos csatornái voltak az

új készpénz bevezetésének. Külön erre a célra létrehozott telefonos ügyfélszolgálat és weblap segítette a tagországi szintű kommunikációt, emellett több nemzeti központi bank saját médiakampánnyal (televíziós reklámok, sajtóhirdetések) egészítette ki az Euro 2002 tájékoztatási kampányt.

Nem egy országban attól tartottak, hogy az átállási időszakban hatalmas sorok kígyóznak majd a bankok előtt, hiszen a háztartásoknál rengeteg régi érme maradt. Az érmék időben való beváltására különféle kampányokkal igyekeztek ösztönözni a lakosságot. A Belgiumban szervezett „malacpersely akcióban” például a televízió, a nyomtatott sajtó és az iskolákon keresztül próbálták elérni a gyerekeket, illetve rajtuk keresztül családjaikat, arra ösztönözve őket, hogy a malacperselyben pihenő belga frankot euróra váltsák. A felhalmozott pénzürmék begyűjtésére Ausztriában, Finnországban, Írországban és Németországban is szerveztek kampányt.

A 12 érintett országból 11-ben 1998. december 31-én meghatározták az átváltási árfolyamot, amely 1999. január 1-jén lépett életbe. Bizonyos országokban az átváltás nem okozott különösebb gondot (pl. 1 € ≈ 2 DM). Voltak azonban bonyolultabb esetek is: a 2001. január 1-jén csatlakozott Görögország nemzeti valutáját például 1 € = 340,75 drachma árfolyamon váltották át. A helyzet megkönnyítésére az euroövezet valamennyi országa kiadott valamiféle tájékoztató anyagot a nemzeti valuta euróra váltásáról. Franciaországban hitelkártya méretű, elszakíthatatlan és összekoszolhatatlan anyagból készült szórólapokat osztogattak. A szórólapokon különböző euroösszegeket tüntettek fel frankban kifejezve, illetve fordítva. Írországban számológépeket és tájékoztató kiadványt juttattak el minden háztartásba.

Az új készpénzt népszerűsítő diákok egy dublini bevásárlóközpontban

A KAMPÁNYT MEGALAPOZÓ KÖZVÉLEMÉNY-KUTATÁS

Az Euro 2002 tájékoztatási kampány hatékonyságát a kezdet kezdetétől minőségi és mennyiségi közvélemény-kutatásokkal vizsgálták: az előbbieknél a kreatív elemek meghatározásánál jutott szerep, az utóbbiak segítségével pedig az ismeretek hiányát kívánták feltárni, illetve a lakosságnak a készpénzcseréhez, az új bankjegyekhez és érmékhez való viszonyára fényt deríteni, hogy árnyaltabbá tehesék a kampánystratégiát. Mivel a kampány nemcsak fontos, de előzmények nélküli is volt, a közvélemény-kutatás kiemelt szerepet kapott a stratégiában, hiszen ha az üzenet nem jutott volna el a közvéleményhez, nem maradt volna idő a kampány újbóli megtervezésére és lebonyolítására.

A minőségi kutatás azonnal elkezdődött, először a kampányanyagokat érintő alapelveket tesztelték. Mivel az anyagokat az egész euroövezetben fel kívánták használni (Finnországtól Portugáliáig, Írországtól Görögorszáig), a legkülönbözőbb igényeket kellett kielégíteniük. Olyan témákra kellett építeni a kampányt, amelyeken keresztül a közvélemény lehető legnagyobb részét meg lehetett szólítani anélkül, hogy bárkit is szembefordítottak volna a közös pénzzel.

Ennek érdekében fókuszcsoportos közvélemény-kutatást végeztek felnőttek, idősek, gyerekek és kisvállalati vezetők körében. A válaszokból az derült ki, hogy lényegesen erősíteni kellett a kampány figyelemfelhívó jellegén, továbbá egyszerű üzeneteket kellett közvetíteni, a félreértések elkerülése végett hirdetésenként csak egyet, függetlenül attól, hogy televíziós vagy újsághirdetésről volt szó.

Az eredményeket felhasználták a kreatív elemek kialakításánál, majd 2000 novemberében kezdetét vette a közvélemény-kutatás második szakasza, amelyben kiderült, hogy a kampányanyag sokat javult. Ugyanakkor az is világossá vált, hogy még

emberközelibbé kell tenni a kampányt, bankjegyeket vizsgáló, bankjeggyel fizető embereket kell ábrázolni, és összességében erőteljesebb vizuális és hanghatásokkal kell operálni.

Az anyagok utolsó változatába szövegbuborék is került, benne „Az EURO. A Mi pénzünk.” kampányszlogennel, amelyet a mennyiségi kutatás során szintén teszteltek. Általában mindenki osztotta a véleményt, hogy a szlogen egyszerűsége sikeresen hordozta az üzenetet, miszerint az eurobankjegyek és az euroérmék az utca emberéhez „tartoznak”.

A mennyiségi közvélemény-kutatás során az euroövezeti lakosságnak az új készpénz bevezetésével, különösen a bevezetés gyakorlati vonatkozásaival kapcsolatos tájékozottságát, illetve az ezekhez való hozzáállását értékelték. 2000 szeptembere és 2002 februárja között négy körben zajlott mennyiségi vizsgálat. Az első a kampány kiindulópontjául szolgált, ezt 2001 februárjában időközi felülvizsgálat követte. A harmadik körre 2001 novemberében került sor, amelynek elsődleges célja a bevezetés előtti utolsó véletlenszerű ellenőrzés, valamint a kampány részleges értékelése volt. A közvélemény-kutatás utolsó fázisa 2002 februárjában zajlott le, ennek során értékelték a teljes kampányt és a készpénzcserét.

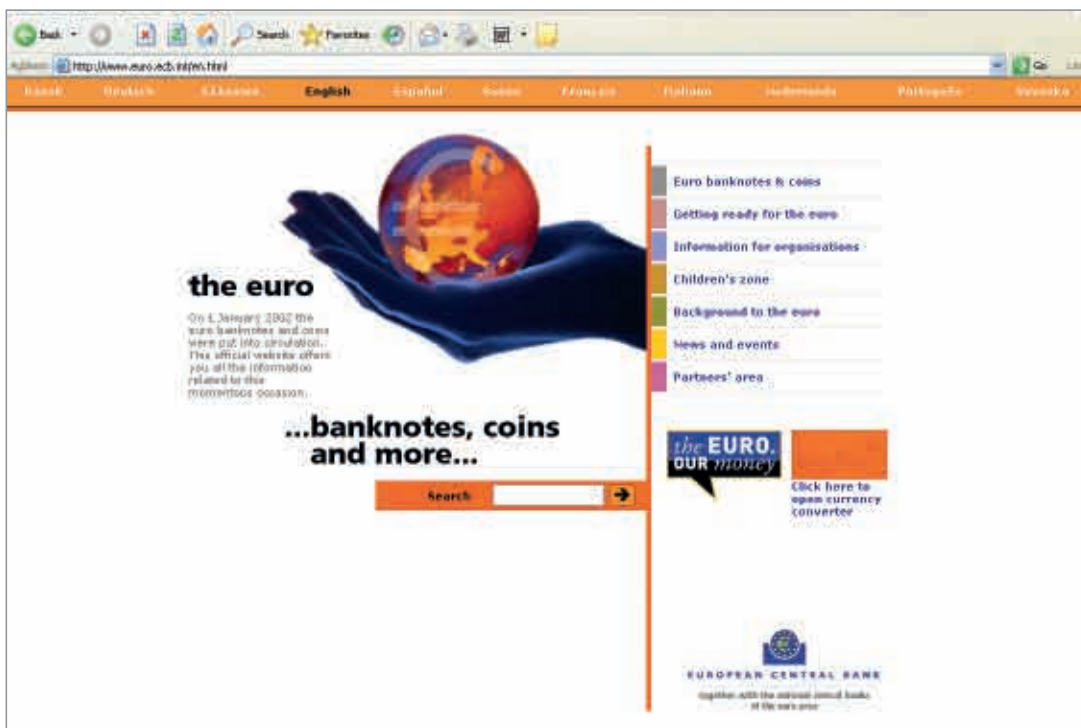
A kutatás valamennyi szakaszában végeztek helyszíni vizsgálatot, amely az euroövezet minden országára kiterjedt. Ennek keretében interjút készítettek minden egyes ország 500 véletlenszerűen kiválasztott lakosával (köztük felnőttekkel, gyerekekkel, pénztárosokkal). Az első három szakaszban arról kívántak képet kapni, hogy a lakosság mennyire tájékozott az új pénzről. A harmadik szakasz végére a bankjegyek biztonsági elemeinek ismerete például a felnőttek körében 12%-kal, a kisvállalati vezetők között pedig 17%-kal javult.

the **EURO.** **OUR** *money*

A 23 nyelvre lefordított kampányszlogen.

Az Euro 2002 tájékoztatási kampány megszervezésére az EKB által kiválasztott vállalat, a Publicis szakemberei hirdetéskészítés közben

Részlet az Euro 2002 tájékoztatási kampány weblapjáról

KAMPÁNYWEBLAP

Az Euro 2002 tájékoztatási kampány weblapja 2001. március 1-jén kezdett üzemelni. A weblap az euróról közölt tudnivalókat, kiemelve a kampány legfontosabb üzeneteit. Külön menüpontokat szentelt a kiemelt célcsoportok, így a média, a partnerprogram bel- és külföldi résztvevői, valamint a gyermekek számára. Hét menüpontja az eurobankjegyek hét színét követte. A többi kampányanyaghoz hasonlóan az euro-weblapot is lefordították az EU akkori 11 hivatalos nyelvére, az egyes nyelvi változatoktól pedig linkek vezettek a nemzeti központi bankok honlapjaihoz.

Az egyes menüpontok egy-egy konkrét témára összpontosítottak. A legfontosabb információk az „Eurobankjegyek, euroérmék” menüpontba kerültek: itt lehetett tájékozódni az új bankjegyek és érmék külső megjelenéséről, címleteiről és biztonsági elemeiről. „Az euróra készülődve” menüpontban a készpénzcserével kapcsolatos gyakorlati tudnivalókkal lehetett megismerkedni, itt az egyik almenüpont az „Utazás az euroövezetben” címet viselte.

Három menüpont konkrét célközönségnek volt címezve. A „Vállalati tudnivalók” a vállalatvezetőket kívánta segíteni alkalmazottaik felkészítésében és a korai pénzzárlásműveletek kezelésében. E menüpontból információs anyagokat is le lehetett tölteni. A „Hírek, események” elsősorban újságíróknak szólt: sajtóközleményeket, kifejezetten a sajtó számára összeállított tájékoztató csomagokat, a szövegek és intézmények elérhetőségeit tartalmazták, illetve rövid áttekintést adtak a kampányról. Végül a „Gyereksarok” játékos formában ismertette meg a legifjabbakat az eurobankjegyekkel és az euroérmékkel, a 8–12 évesek pedig részt vehettek az „Euroszipersztár” elnevezésű internetes versenyen.

A készpénzcserét közvetlenül megelőző időszakban folyamatosan látogatták a weblapot, a legtöbbben (mintegy egymillióan) 2001 decemberében és 2002 januárjában tekintették meg. A weblap komoly szerepet játszott a kampányban, különösen a partnerprogramban, hiszen gazdaságos kommunikációs csatornaként szolgálva jól kiegészítette a PR- és a sajtóprogramot.

SAJTÓ- ÉS KÖZÖNSÉGGKAPCSOLATOK

A PR- és sajtóprogram az Euro 2002 tájékoztatósi kampány egyik kulcseleme volt. Az összehangolt akció révén a kampány szervezői a sajtónak és a lakosoknak kívántak mélyreható ismereteket nyújtani az új bankjegyekről és érmékről.

A program részeként visszaszámláló naptárat állítottak össze, amelyben megbízható információk szerepeltek az egyes időpontokban zajló eseményekről. Hét kiemelt dátumhoz kapcsolódóan médiacsomagokat készítettek. Az első ilyen időpont € –365, azaz 2001. január 1-je, az utolsó pedig € –1, azaz 2001. december 31-e volt. A csomagokat, amelyek írott és szemléltető anyagokat (szórólap, CD-ROM) tartalmaztak, az euroövezeten belül és részben kívül is mintegy 300 országos és nemzetközi médium képviselőinek küldték el.

A 12 euroövezeti országból 11-ben kampánykonferencia-sorozatot rendeztek. A konferenciákra az adott ország illetékeseit hívták meg, akik egyfelől a készpénzcserre hazai vonatkozásaira hívták fel a figyelmet, másfelől arról számoltak be, hogy a legfontosabb ágazatok, így a pénzügyi, a kiskereskedelmi és a turisztikai iparág hogyan készül az euro bevezetésére. A konferenciák a rajtuk megjelenő ismert személyiségeknek köszönhetően jelentős sajtónyilvánosságot kaptak, így a kommunikáció hatékony eszközének bizonyultak.

A PR-program egyik eleme a 8–12 éves gyermekekét célozta meg: egyrészt velük is meg akarták ismertetni az új fizetőeszközt, másrészt rendkívül fontos szerepet szántak nekik, hiszen sokszor ők voltak azok, akik szüleiknek, családtagjaiknak továbbadták a megszerzett információkat. Az „Euroszipersztár” verseny 24 nyertese 2001. december 31-én az EKB frankfurti központjában megrendezett ünnepségen vehette át a díját. A gála zenei bemutatóval kezdődött, amely a pályázati kiírás plakátjának figuráit elevenítette meg, majd ezt követte a díjkiosztás, amelyen a nyertesek személyesen Willem F. Duisenbergtől, az EKB akkori elnökétől vehették át jutalmukat, vagyis az eurobankjegyeket ábrázoló malacperselyt és a hordozható számítógépet.

Az eseményhez még a készpénzcserre előestéjén rendkívüli sajtókonferencia is kapcsolódott. Az EKB ezenkívül két további sajtókonferenciának is otthont adott. Az első 2001. március 1-jén tartották meg, ezen ismertették a kampány főbb témaköréit, és nyilvánosságra hozták a kampány szlogenjét. A másik sajtókonferencia, amelyre 2001. augusztus 30-án került sor, igen nagy sajtónyilvánosságot kapott, hiszen az EKB elnöke ekkor mutatta be először az eurobankjegyeket a nyilvánosság előtt. Mivel a biztonsági elemek eladdig szigorúan titkosak voltak, az eseményt élénk érdeklődés kísérte: több mint 500 újságíró, 39 forgatócsoport és számos televízióállomás élőben közvetítette a frankfurti Új Operában megrendezett eseményt. Az írott sajtóban két kép járta be a világot: az egyikben Willem F. Duisenberg emel egy eurobankjeggyel megtöltött csillagot a magasba, a másikon pedig az EKB főépülete, a bankjegyeket ábrázoló transzparenszel körbetekert Eurotower látható.

Az „Euroszipersztár” címet viselő, gyermekeknek szóló internetes pályázat plakátja

MÉDIAKAMPÁNY

A tájékoztatási kampány leglátványosabb része a médiakampány volt, amely három részből állt: internetes hirdetések, valamint országos és nemzetközi médiakampányokból. A kampányszervezők azt kívánták elérni, hogy az euroövezet lakosságának legalább 80%-a, különös tekintettel a háziasszonyokra és az idősekre, legalább két és félszer lássa az összes hirdetést.

A lakosság euróval kapcsolatos ismereteit a stratégia alapján fokozatosan, „hullámokban” kívánták bővíteni. Egy-egy kampányszakasz hét televíziós reklámból és nyolc nyomtatott hirdetésből állt. Az első szakaszt 2001. szeptember végén indították el, az utolsó nyomtatott hirdetések pedig 2002 februárjában láttak napvilágot. Ez utóbbiak középpontjában ismét a bankjegyek biztonsági elemei álltak, szerepük egyszermind a kampány lezárása is volt. A televíziós hirdetéseket az euroövezetben összességében több mint tízezerszer mutatták be, különféle nyomtatott kiadványokban pedig csaknem 800 hirdetés jelent meg 2001 szeptembere és 2002 februárja között.

Az euroövezeti médiakampánnyal párhuzamosan nemzetközi kampány is zajlott az övezeten kívüli európai országokban, Ázsiában, Észak- és Latin-Amerikában. A kampány célközönsége a lakosság (iskolázottság és jövedelem szempontjából) felső 10–20%-a, valamint az euroövezetbe valószínűleg ellátogatók köre volt. E célból olyan nemzetközi újságokban, folyóiratokban helyeztek el hirdetéseket, mint a Financial Times vagy a Time hírmagazin. Az euroövezet repülőterein és a londoni Heathrow-n plakátokat függesztettek ki, a róluk leolvasható információkat pedig a repülőgépen további elektronikus és nyomtatott tájékoztatás egészítette ki.

A kampányanyagok széles palettája a következőkből tevődött össze:

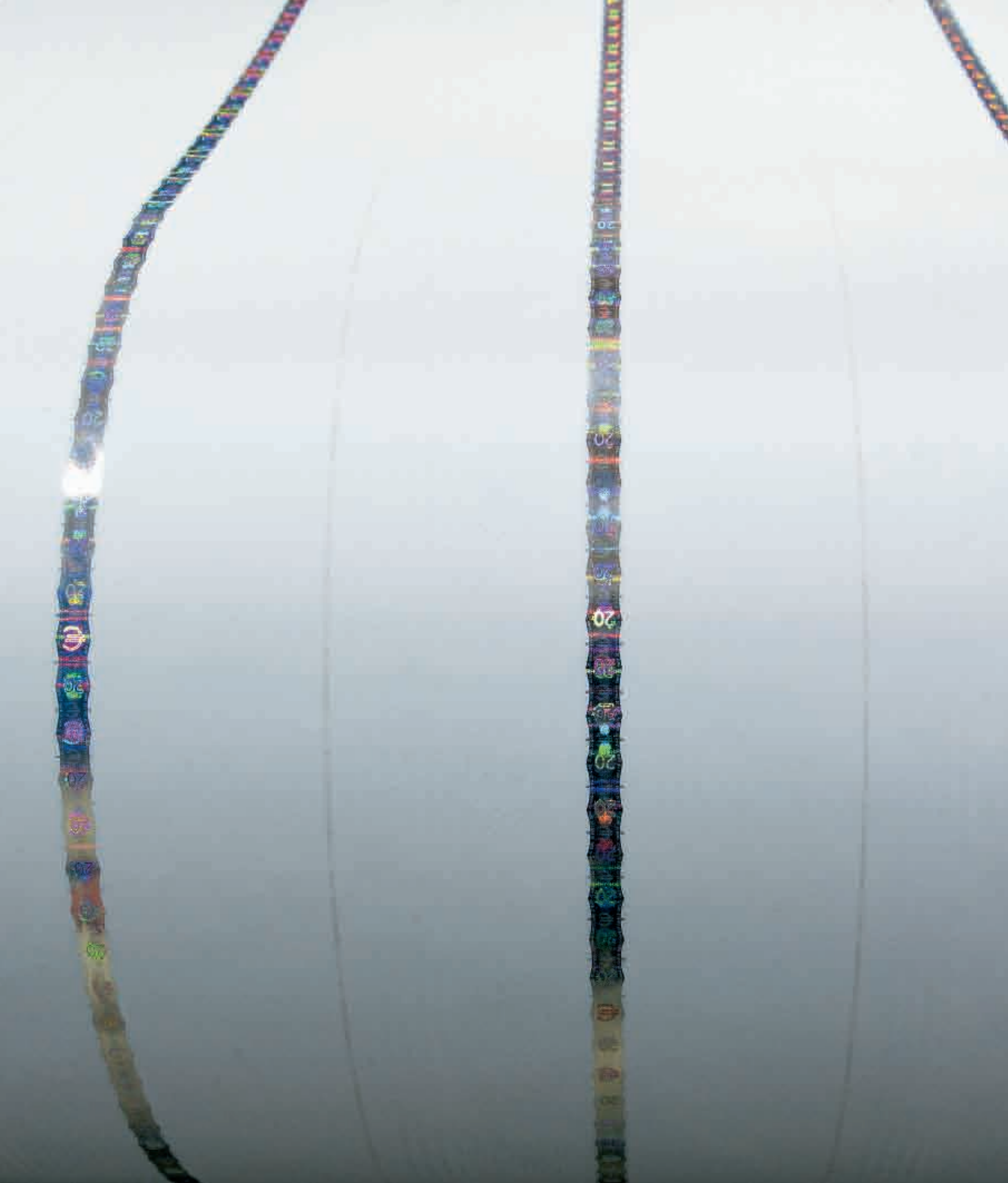
- Lakosságnak szóló információs csomag az eurobankjegyekről és -érmékről. Ebből az érdeklődők megtudhatták, hogyan néz ki az új pénz, milyen címletekben jelenik meg, és milyen egyéb részletei vannak a készpénzcserének.
- Képzési anyagok pénztárosok, bolti eladók stb. részére. A csomag interaktív CD-ROM-ból, brosúrából és videofilmről állt, amelyek részletesen bemutatták, hogyan lehet felismerni a valódi eurobankjegyeket.
- Nyomtatott hirdetések álló sorozat, amely azt mutatta be, hogyan lehet felismerni az eurobankjegyen a hologramot és a vízjelet.
- Lakossági információs anyag, amelyet az euroövezet legtöbb háztartásába eljuttattak. A kiadvány 17 millió példányban, 18 különböző változatban készült el, maguk a mesterpéldányok pedig további 12 nyelvi változatban az euroövezeten kívüliek számára.

This block contains informational material about the Euro, presented in both English and Chinese. The English version features a grid of Euro coins, a list of countries, and a section titled 'GETTING READY FOR THE EURO' with a 'the EURO. OUR money' logo. The Chinese version includes a similar grid of coins, a section titled '欧元，我们的货币' (Euro, Our Money), and a table with data. A red ribbon graphic in the Chinese version says '做好准备，迎接欧元' (Get ready for the Euro).

Lakossági információs anyag – angol és kínai nyelven

This block displays three campaign posters for the Euro, each featuring the 'the EURO. OUR money' logo. The first poster shows a man in a blue hat holding Euro banknotes. The second poster shows a woman riding a white horse. The third poster shows a group of people on a beach playing with a beach ball. Each poster includes text in English and a small image of Euro banknotes.

Kampányplakátok

6. FEJEZET:

AZ EUROBANKJEGYEK BIZTONSÁGI ELEMEI

A holografikus hatású fémcsík felhelyezése az eurobankjegy-papírra

Az eurobankjegyek és az euroérmék külső megjelenése az Euro 2002 tájékoztatási kampány egyik fontos aspektusa volt. A széles körű tájékoztatásnak köszönhetően nem telt bele sok idő, és a lakosság első pillantásra meg tudta különböztetni egymástól a különböző címleteket. A biztonsági elemek megismertetése ugyancsak központi cél volt. Ezekkel mind a lakosoknak, mind a hivatásos pénzkezelőknek tisztában kellett lenniük, hiszen csak így győződhetek meg a bankjegyek valódiságáról.

A kifinomult nyomdai technológiával készülő bankjegyek a biztonsági elemek segítségével könnyen megkülönböztethetők a hamisítványoktól. Az eurobankjegyeket többféleképpen lehet ellenőrizni. Vannak, akik a szabad szemmel látható elemeket, például a vízjelet vizsgálják meg, míg másokat, így elsősorban a szupermarketekben készpénzzel fizetőket vagy készpénzt elfogadókat inkább az érdeklő, valóban ropogós, kemény-e a bankjegypapír, illetve hogy a bankjegy bizonyos részein valóban vastagabb-e a festékréteg.

A pénztárosok és a bolti eladók UV-lámpa segítségével további biztonsági elemeket is ellenőrizhetnek. Az eurobankjegyeknek rejtett biztonsági elemeik is vannak, amelyeket az árusító automatákba, valamint a központi bankokban használt nagy sebességű bankjegyválogató berendezésekbe épített érzékelők segítségével lehet felismerni. A legkifinomultabb rejtett elemeket csak a korszerű érzékelőkkel lehet ellenőrizni, amelyek csupán néhány cég gyárt, kizárólag központi bankok számára. Ezért felettébb valószínűtlen, hogy a központi bank vala-

milyen véletlen folytán bankoktól vagy kiskereskedőktől származó hamis bankjegyet juttasson vissza a készpénzforgalomba.

A biztonsági elemek a bankjegy címletétől függően eltérhetnek egymástól: a kis címletek (az 5, a 10 és a 20 eurós) előoldalára holografikus hatású fémcsíkot, hátoldalára pedig fényes, irizáló csíkot helyeztek, míg a nagy címletek előoldalán (az 50, a 100, a 200 és az 500 eurós) hologram, hátoldalán színváltó értékjelzés található.

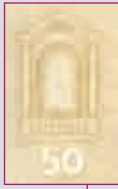
Mivel a hamisítók általában – több-kevesebb sikerrel – a bankjegyeknek csak néhány biztonsági elemére összpontosítanak, mindig több biztonsági elemet kell ellenőrizni. A bankjegy ellenőrzésének módja a tapintás, a szemügyre vétel és a mozgatás. **TAPINTÁSSAL** a bankjegypapír minősége és a felületből kidomborodó rajzolata érzékelhető, a **SZEMÜGYRE VÉTEL** a fény felé tartott bankjegyen vizuálisan megjelenő biztonsági elemekre vonatkozik, míg a **MOZGATÁS** a mozgó vagy színt változtató elemekre összpontosít. A pénztárosok egyszerű eszközökkel néhány további elemet is ellenőrizhetnek. A bankjegyek közöttett biztonsági elemei a következők:

TAPINTÁS

- *Bankjegypapír*
Tapintsuk meg a ropogós, kemény bankjegypapírt.
- *Felületből kidomborodó nyomtatás*
Érintsük meg körmünkkel a felületből kidomborodó nyomatrészeket.

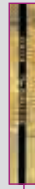
Vízjel

Ha a bankjegyet a fény felé tartjuk, árnyalatos kép és a bankjegy értékét jelző szám látszik rajta.

Biztonsági szál

Ha a bankjegyet a fény felé tartjuk, egy sötét, függőleges vonal válik rajta láthatóvá.

A bankjegypapír tapintása

Tapintsuk meg a bankjegypapírt: ropogósnak és keménynek kell lennie. Ujjunkat az előoldalon végighúzva érezni fogjuk, hogy néhol vastagabb a festékréteg.

Hologram

Mozgassuk meg a bankjegyet. Az 50, a 100, a 200 és az 500 euróson a hologram a bankjegy értékét mutatja, valamint egy ablakot vagy kapubejáratot ábrázol.

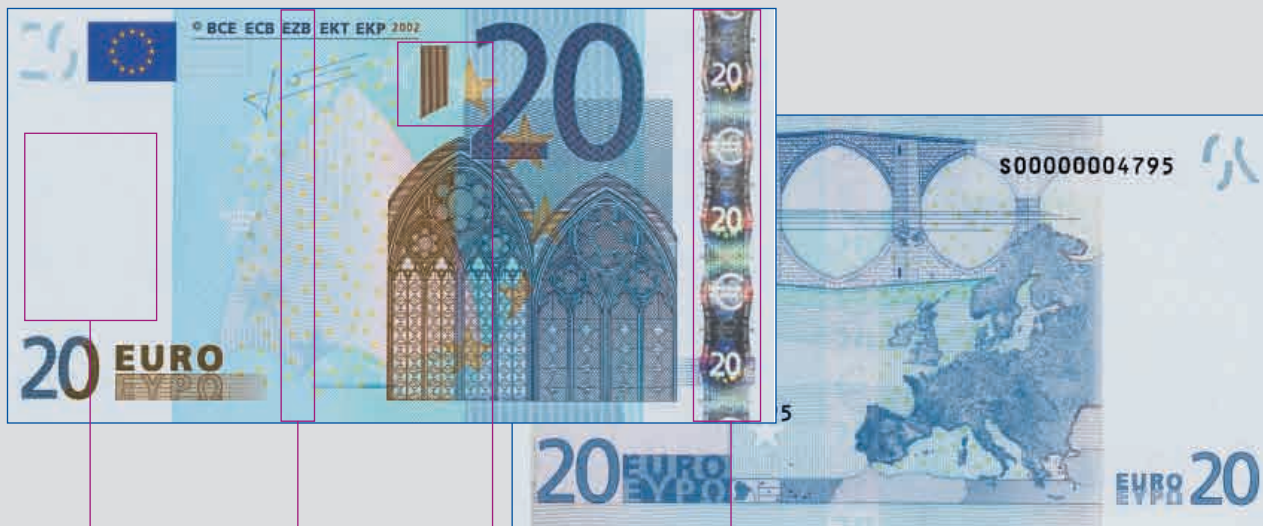
Színváltó értékjelzés

Ha megmozgatjuk az 50, a 100, a 200 és az 500 euróst, az értékjelzés színe liláról olajzöldre vagy barnára változik.

SZEMÜGYRE VÉTEL

- **Vízjel**
A bankjegyet a fény felé tartva a vízjel láthatóvá válik. Ha a bankjegyet sötét háttér elé helyezzük, a világos felületek sötétebbek lesznek, ami különösen az értékjelzésen látható jól.
- **Biztonsági szál**
Tartsuk a bankjegyet a fény felé: a szál ekkor sötét csikként látszik, felületén apró betűkkel az „EURO” szó és az értékjelzés tűnik fel.
- **Átnézőjel**
Tartsuk a bankjegyet a fény felé: a bankjegy két oldalán, a felső sarokban látható ábratörödékek egymást pontosan kiegészítve az értékjelzést adják ki.
- **Perforáció**
Tartsuk a bankjegyet a fény felé. A hologramon, illetve a holografikus hatású fémcsíkon az €-jelet formázó perforáció látható.

Vízjel
Ha a bankjegyet a fény felé tartjuk, árnyalatos kép és a bankjegy értékét jelző szám látszik rajta.

Biztonsági szál
Ha a bankjegyet a fény felé tartjuk, egy sötét, függőleges vonal válik rajta láthatóvá.

A bankjegypapír tapintása
Tapintsuk meg a bankjegypapírt: ropogósnak és keménynek kell lennie. Ujjunkat az előoldalon végighúzva érezni fogjuk, hogy néhol vastagabb a festékréteg.

Hologram
Mozgassuk meg a bankjegyet. Az 5, a 10 és a 20 euróson a hologram a bankjegy értékjelzését és az eurojelet (€) mutatja.

MOZGATÁS

- **Hologram (az 50, a 100, a 200 és az 500 eurós bankjegyen)**
Mozgassuk meg a bankjegyet: a hologramon az értékjelzés egy ablak vagy kapubejárat képével váltakozik.
- **Holografikus hatású fémcsík (az 5, a 10 és a 20 eurós bankjegyen)**
Mozgassuk meg a bankjegyet: a hologramon az értékjelzés és az €-jel váltakozik, a csík szélén apró betűkkel az értékjelzés szerepel.
- **Színváltó értékjelzés (az 50, a 100, a 200 és az 500 eurós bankjegyen)**
Mozgassuk meg a bankjegyet: az értékjelzés színe vörösesliláról olajzöldre, illetve barnára változik.
- **Fényes, irizáló csík (az 5, a 10 és a 20 eurós bankjegyen)**
Mozgassuk meg a bankjegyet: arany színű csík jelenik meg rajta, amelyen az értékjelzés és az €-jel látható.

ELLENŐRZÉS UV-LÁMPÁVAL

- UV-fluoreszkálás
UV-fényben
- maga a papír nem fluoreszkál
- a papír felületébe ágyazott jelzőrostok piros, kék és zöld színben fluoreszkálnak
- az Európai Unió zászlaja zöldnek látszik, narancsszínű csillagokkal
- az EKB elnökének aláírása zöld színben tűnik fel
- az előoldalon látható nagy csillagok és apró körök fluoreszkálnak, akárcsak a hátoldalon levő térkép, híd és értékjelzés.

ELLENŐRZÉS NAGYÍTÓVAL

- Mikroírás
A bankjegy bizonyos részeire apró betűs írást helyeztek el, amely nagyító segítségével vehető ki. A betűk körvonala éles, sohasem elmosódott.

TUDJA-E ÖN?

- Nem megfelelő kezelés esetén a bankjegyek egyes tulajdonságai veszíthetnek minőségükből. Előfordulhat például, hogy a véletlenül kimosott bankjegy papírja világitani kezd az UV-lámpa alatt. A bankjegy valódiságáról ilyenkor úgy győződhetünk meg, hogy elvégezzük a tapintás, szemügyre vétel és mozgatás próbáját.
- Az eurobankjegyeken Willem F. Duisenbergnek, az Európai Központi Bank első elnökének, vagy az őt az elnöki poszton 2003. november 1-jén felváltó Jean-Claude Trichet-nek az aláírása szerepel. A bankjegyek bármelyik aláírással érvényesek

7. FEJEZET: JELEN ÉS JÖVŐ

└ Sétány Írországbán, a Dun Laoghaire-i-öbölben.

Az eurobankjegyek forgalma 2002-es bevezetésük óta mind darabszám, mind érték tekintetében erőteljesen megnövekedett. Az adatok emellett arra engednek következtetni, hogy 2006 végére a bankjegyalomány jelentős része (egész pontosan összértékének 15%-a) az euroövezeten kívülre került. Mivel az eurobankjegyekbe vetett bizalom megingása az euro fizetőeszköz mivoltát vonná kétségbe, az EKB a kezdetektől figyelemmel kíséri a készpénz kínálat és a készpénzforgalom alakulását mind mennyiségi, mind minőségi szempontból. Az EKB figyeli a nemzeti központi bankok készleteinek alakulását, és az állományfelesleggel rendelkező NKB-k készleteinek átcsoportosítását a készlethiányt jelentő NKB-kba. Az EKB-nak e két tevékenységen keresztül sikerült elérnie, hogy a bankjegyigényt az euroövezeten belül és kívül bárhol ki lehet elégíteni.

Az eurorendszer nem csak a frissen nyomtatott bankjegyek egységesen kiváló minőségét igyekszik szavatolni, hanem arról is gondoskodik, hogy azok a központi bank értéktárát is megfelelő állapotban hagyják el. Az elhasználódás vagy szennyeződés miatti minőségromlás többek között azzal a következménnyel járhat, hogy az árusító automata nem fogadja el a bankjegyet. Ha az ilyen példányok forgalomban maradnának, nehezebb lenne kiszűrni a hamis bankjegyeket. Ezért az illetékesek meghatározták azokat a közös minimumkövetelményeket, amelyeket az NKB-khoz visszakerülő bankjegyeknek teljesíteniük kell ahhoz, hogy ismét forgalomba bocsássák őket. A feldolgozást az NKB-kban nagy sebességű bankjegyválogató gépekkel végzik, amelyek a másodperc törtrésze alatt képesek a bankjegy azonosítására és állapotának ellenőrzésére. Ahol szükségesnek látszott, az NKB-k gondoskodtak arról, hogy bizonyos címletek gyakrabban kerüljenek vissza hozzájuk, így biztosítva, hogy az elhasznált példányok kikerüljenek a forgalomból.

Az eurorendszer megkülönböztetett figyelemmel kíséri azokat az új fejleményeket is, amelyek a kereskedelmi bankok által kezdeményezett készpénzciklus kialakításához kapcsolódnak. A készpénz-visszaforgató automaták gyártói és az Európai Hitelintézetek Szövetségei (European Credit Sector Associations) már 2002-ben meg-

állapodást kötöttek a bankjegyminőség és a valódiságvizsgálat közös minimumkövetelményeiről. A készpénz-visszaforgató gépek olyan önálló, ügyfél által működtetett berendezések, amelyek egy teljesen automatizált folyamat során képesek bankjegyeket befogadni, feldolgozni és kiadni. A követelményrendszernek köszönhetően a bankjegyek még a kiadás előtt megbízható valódiságvizsgálaton és forgalomképességi ellenőrzésen esnek át. A követelményrendszert 2004 decemberében kiegészítették a „Feltételrendszer a hitelintézetek és a készpénzkezeléssel hivatásszerűen foglalkozó más szervezetek számára a hamisítványok felismerésére és a valódi bankjegyek forgalomképesség szerinti válogatására” című dokumentummal. A feltételrendszerben szereplő követelményeket a bankoknak és a pénzszállító vállalatoknak kell betartaniuk, amikor az ügyfeleiktől hozzájuk került bankjegyeket újból kiadják, függetlenül attól, hogy a készpénzt automatán vagy egy alkalmazottjuk által működtetett bankjegyvizsgáló gépen keresztül forgatják vissza. Az új feltételrendszer tovább csökkenti a kockázatot, hogy a bankokból véletlenül hamis bankjegyek kerülnek ki. Ezt többek között úgy érik el, hogy a bankok és a pénzszállító vállalatok kizárólag a központi bank által sikeresen tesztelt berendezéseket üzemeltethetik.

Az euro időközben egyre érettebb fizetőeszközzé válik, az eurorendszer pedig egyre nagyobb tapasztalatra tesz szert a bankjegy- és érmekibocsátás, illetve a készpénzforgalom kezelése területén. E tapasztalatokra kíván építeni akkor is, amikor az új EU-tagállamokban is bevezeti az euro készpénzt. 2007-től kezdődően ugyanis az euro az Európai Unióhoz 2004. május 1-je óta csatlakozott országokban (Bulgária, Ciprus, Csehország, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Málta, Románia, Szlovákia, Szlovénia) is fokozatosan felváltja majd a nemzeti fizetőeszközt. Közülük elsőként Szlovénia csatlakozott az euroövezethez 2007 januárjában.

Az euro „kemény” és széles körben forgalmazott valuta, ezért a pénzhamisítók egyik kedvelt célpontja. A hamisítványok száma azonban eltörpül a 11 milliárd darabos eurobankjegy-állomány mellett.

Jean-Claude Trichet, az EKB elnöke ünnepélyes keretek között üdvözli az Európai Unió és az Európai Központi Bank tíz új tagját 2004-ben

A pénzhamisítókkal szembeni lépéselőny megőrzésére az eurorendszer folyamatosan követi a pénzhamisítás alakulását, a nyomtatással és reprodukcióval kapcsolatos fejleményeket, egyszersmind új biztonsági elemek és bankjegy-előállítási technológiák kifejlesztésén dolgozik.

Egy-egy biztonsági elem avulása már a bankjegysorozat kibocsátásakor megkezdődik, hiszen a hamisítók ismeretei az idő múlásával egyre bővülnek. Az emissziós hatóságok ezért néhány évi forgalmazást követően rendszeresen aktualizálják, vagyis tökéletesítik a sortozatot.

Az új bankjegysorozat tervezése egyébiránt folyamatban van. A készülő példányokon lesznek ugyan új biztonsági elemek, más tekintetben azonban a jelenlegi sorozat egyes folytatásaként foghatók fel: ugyanazok a címletek (5-től 500 euróig), grafikájuk ugyanazon téma köré („Korok és stílusok Európában”) csoportosul, így azonnal felismerhető, hogy eurobankjegyek.

A folyamat már lezárult első lépéseként összeállították a biztonsági kritériumok listáját. Bankjegyhasználók különféle csoportjaival egyeztettek, hogy valóban felhasználóbarát, üzletekben és más helyeken könnyen kezelhető, szabad szemmel, illetve gépi érzékelővel egyszerűen ellenőrizhető bankjegyek készülhessenek. Ezt követi majd az ipari jóváhagyás szakasza, amelynek során a biztonsági elemek ellenálló képességét és egyéb minőségi jellemzőit, illetve nagyüzemi előállításra való alkalmasságukat tesztelik.

Az új bankjegyek kifejlesztése és előállítása még eltart egy ideig, forgalomba helyezésük fokozatos lesz, a tervek szerint több évig is eltart majd. Bevezetésük sorrendje és időzítése annak függvénye, hogy mikor készülnek el az új biztonsági elemek, és hogyan alakul a pénzhamisítási helyzet. Az első új bankjegy várhatóan az évtized vége felé kerül forgalomba.

© Európai Központi Bank (2007)

CÍM

Kaiserstrasse 29
60311 Frankfurt am Main, Németország

POSTACÍM

Postfach 16 03 19
60066 Frankfurt am Main, Németország

TELEFON

+49 69 1344 0

HONLAP

<http://www.ecb.europa.eu>

FAX

+49 69 1344 6000

TELEX

411 144 ecb d

FOTÓ

Deutsche Bundesbank
Európai Közösség
Európai Központi Bank

ISBN: 978-92-899-0327-1 (elektronikus formában)

